

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO
V OLOMOUCI**

KATEDRA SLAVISTIKY

Práce s ruskou zkratkou v procesu překladu

Russian abbreviation and process of their translation into Czech

(magisterská diplomová práce v českém jazyce)

VYPRACOVALA: Bc. Markéta Nováková

VEDOUCÍ PRÁCE: Mgr. Jindřiška Kapitánová, Ph. D.

2015

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité prameny.

V Brně, 31. 3. 2015

podpis

Děkuji Mgr. Jindřišce Kapitánová, Ph.D. za konzultace, rady a připomínky, které mi během psaní diplomové práce poskytla.

Zároveň bych ráda poděkovala své rodině a blízkým za podporu, kterou mi poskytovali během mého celého studia.

podpis

OBSAH

ÚVOD.....	6
1. SLOVOTVORBA V RUŠTINĚ A ČEŠTINĚ	8
1.1. FUNKCE SLOVOTVORBY V JAZYCE	9
1.2. KLASIFIKACE SLOVOTVORNÝCH POSTUPŮ	10
1.3. LEXIKÁLNÍ KOMPRESA A UNIVERZIZACE.....	13
1.3.1. Druhy univerbizace.....	15
1.4. ABREVIACE.....	16
1.4.1. Charakteristika a funkce zkratek	17
1.4.2. Druhy zkratek	18
2. PŘEKLAD A PŘEKLÁDÁNÍ	21
2.1. PROCES PŘEKLADU	21
2.2. PŘEKLADATELSKÉ POSTUPY.....	23
3. FORMÁLNÍ TŘÍDĚNÍ EXCERPOVANÝCH ZKRATEK	26
3.1. INICIÁLOVÉ ZKRATKY	27
3.2. FONETICKÉ ZKRATKY	27
3.3. GRAFICKÉ ZKRATKY.....	28
3.4. ZKRATKOVÁ SLOVA	28
4. TEMATICKÉ TŘÍDĚNÍ EXCERPOVANÝCH ZKRATEK	30
4.1. RUSKÉ ZKRATKY OZNAČUJÍCÍ VLASTNÍ NÁZVY STÁTŮ.....	30
4.2. RUSKÉ ZKRATKY OZNAČUJÍCÍ VLASTNÍ NÁZVY ORGANIZACÍ.....	36
4.2.1. Zkratky označující mezinárodní či světové organizace.....	37
4.2.2. Zkratky označující názvy ruských organizací a institucí.....	42
4.3. RUSKÉ ZKRATKY OZNAČUJÍCÍ VLASTNÍ NÁZVY FIREM.....	44
4.3.1. Iniciálové zkratky	45
4.3.2. Zkratková slova	46
4.3.3. Zkratky označující název české společnosti.....	47
4.4. RUSKÉ ZKRATKY APELATIV	48
4.4.1. Obecná pojmenování	48
4.4.2. Zkratky z oblasti administrativy, ekonomie a techniky.....	51
4.4.3. Zkratky označující právní formy podnikání	52
4.4.4. Zkratky označující množství a měnu	55

5.	TRANSLATOLOGICKÉ HLEDISKO TŘÍDĚNÍ EXCERPOVANÝCH ZKRATEK	58
5.1.	FORMÁLNÍ TRANSFORMACE	58
5.2.	SÉMANTICKÉ TRANSFORMACE	61
6.	VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU	63
	ZÁVĚR	70
	PEŽIOME	71
	BIBLIOGRAFIE	79
	SEZNAM EXCERPOVANÝCH ZDROJŮ	81
	SEZNAM PŘÍLOH	82
	Příloha č. 1	83
	Příloha č. 2	92
	Příloha č. 3	93
	Příloha č. 4	94

ÚVOD

Předmětem předkládané diplomové práce je ruská zkratka a proces jejího překladu do češtiny. Toto téma jsem si zvolila zejména proto, že je mi oblast překladatelství blízká a chtěla bych se jím v budoucnu zabývat. Překlad zkratek navíc považují za velmi náročný, a proto mi přišlo vhodné jej analyzovat.

Téma této diplomové práce je podle mého názoru aktuální, neboť tvoření a používání zkratek je v ruském jazyce velmi oblíbené a ruské texty jsou tak zkratkami mnohdy přímo zasyceny. Každým dnem vznikají zkratky nové, ale také některé zkratky zanikají. Nejedná se tedy o uzavřenou skupinu slov. Velké problémy může dělat právě překlad zkratek nových. Z tohoto důvodu je třeba znát základní principy překladu ruských zkratek do češtiny a práce s nimi.

Hlavním cílem mé diplomové práce je provést analýzu překladatelských postupů, ke kterým dochází při překladu ruských zkratek do češtiny. Dílčím cílem je vzájemné porovnání ruských zkratek z různých hledisek. Jako další dílčí cíl jsem si stanovila provést průzkum mezi překladateli z ruského jazyka do češtiny a srovnat, jaké zkušenosti s překladem ruských zkratek mají. V neposlední řadě bych ráda vytvořila praktický slovník řazení podle formálních postupů překladu ruských zkratek do češtiny.

Na základě stanovených cílů bude předkládaná diplomová práce rozdělena do tří vzájemně navazujících částí. Základní seznámení s tématem bych ráda shrnula v části teoretické. Na ni bude navazovat část praktická, v níž na konkrétních příkladech ukážu různé překladatelské postupy. Závěrečnou přílohovou část doplním o již zmíněný slovník.

V teoretické části se budu nejdříve věnovat slovotvorbě a jejím funkcím. Budu porovnávat slovotvorné postupy v ruštině a češtině, následně se zaměřím na lexikální kompresi, a to konkrétně na abreviaci. V závěru mé teoretické části se budu zabývat procesem překladu a překladatelskými transformacemi.

V praktické části mé diplomové práce bych chtěla pracovat se třemi hledisky, na základě kterých budu excerpovaný materiál porovnávat. Nejdříve uvedu srovnání excerpovaných zkratek z hlediska formálního, poté z hlediska tematického a na závěr z hlediska translatického. Nejrozsáhlejší bude srovnání zkratek z hlediska tematického. Formální a translatické hledisko se budou překrývat v rámci celé mé praktické části, nicméně pro přehlednost jsem se rozhodla jim věnovat i samostatné kratší kapitoly.

V poslední kapitole mé praktické části budu analyzovat průzkum, který jsem pomocí dotazníku udělala mezi samotnými překladateli z ruštiny. Doufám, že grafy doplněná kapitola dá přehledný a ucelený pohled na zkušenosti překladatelů s překladem ruských zkratek do češtiny.

1. SLOVOTVORBA V RUŠTINĚ A ČEŠTINĚ

Každý člověk se denně při komunikaci s okolím setkává s obrovským množstvím slov a chápe, co se pod pojmem „slovo“ skrývá. Nehledě na jasnost tohoto pojmu v praktickém životě, může být pro lingvisty obtížné tento termín správně definovat. Podle B. N. Golovina „Слово — это наименьшая смысловая единица языка, свободно воспроизводимая в речи для построения высказываний.“ (Головин 1966: 70).

Kromě toho, že slova plní základní funkci v každodenním jazyce, jsou také základními jednotkami různých lingvistických disciplín, např. lexikografie, sémantiky, etymologie a částečně také slovotvorby. Slovotvorba je ve srovnání s ostatními oblastmi lingvistiky obor poměrně mladý.

Objektem slovotvorby však podle I. G. Miloslavského není slovo. „**Основная единица словообразования** меньше, чем слово, она представляет собой лишь часть слова, однако крупнее, чем звук. В отличие от звука основная единица словообразования обладает значением и не может быть разделена на формально более мелкие значимые единицы.“ (Милославский 2001: 330). Díky znalosti jednotlivých částí slova můžeme odvodit význam slova, které bylo pro nás dosud neznámé, nebo naopak na základě těchto částí vytvořit slovo nové (Милославский 2001: 331).

Slovotvorba se zabývá kromě způsobů tvoření slov také **slovotvornými vztahy** mezi slovy. Podle B. N. Golovina „Основа одного слова является производящей по отношению к основе другого слова (напр. основа слова трактор по отношению к основе слова тракторист). И основа каждого другого слова оказывается производной, полученной от производящей основы путем тех или иных ее изменений.“ (Головин 1966: 131).

Podle I. G. Miloslavského v ruštině existují slova nemotivovaná, neodvozená (непроизводные, немотивированные): např. *стол, думать, синий* atd. a motivovaná, odvozená (производные, мотивированные) např. *столтик, передумать, синеватый*. Většina ruských slov patří ke druhé skupině, jedná se tedy o slova motivovaná (Милославский 2001: 349). Nicméně ve srovnání s češtinou je počet motivovaných slov v ruštině menší. Je to dáno především sklonem jazyka k větší analytičnosti. Tam kde čeština volí odvozování, ruština používá jiné postupy (např. *jízdenka* → *проездной билет*, *циhelna* → *кипричный завод*, *будище* → *место жительства* atd.) (Žaža 1999: 13).

1.1. FUNKCE SLOVOTVORBY V JAZYCE

Velmi osobitý a zajímavý pohled na funkci slovtvorby v jazyce má významná ruská lingvistka a expertka na slovtvorbu J. A. Zemská (Земская 1992: 8 – 10). Uvádí, že derivační mechanismus jazyka má různé funkce:

1. vlastní nominativní slovtvorba – Nové slovo vzniká jako důsledek potřeby pojmenovat nějakou novou reálii (předmět, činnost, příznak), nebo v souvislosti s přejmenováním reálie staré, např. *электромобиль, телевизор, компьютеризация, науковедение* (Земская 1992: 8).
2. konstrukční slovtvorba – Nové slovo slouží ke zjednodušení syntaktické stavby řeči. Při tomto slovtvorném způsobu dochází ke změně větné struktury, a to díky tak zvaným syntaktickým derivátům. Jedná se o deriváty slov, které se od původních slov neliší významem, ale příslušností k jinému slovnímu druhu. (o.c.).
3. kompresivní slovtvorba – slouží ke zkrácení nominativních jednotek, které v jazyce už existují. Patří zde sufixální univerbáty (např. *пятиэтажный дом* → *пятиэтажка*), zkratková slova (např. *заведующий лабораторией* → *завлаб*) a abreviatury (např. *ООН, ЧР, СССР* apod.) (Земская 1992: 9).
4. expresivní slovtvorba – Pomocí nové utvořeného derivátu mluvčí vyjadřuje svůj subjektivní postoj nebo hodnocení objektu řeči a adresáta řeči a jeho mikrosvět. Např. (*массажистка – пациенту:*) *Мы с Вами встретимся в понедельник в восемь часов*. Jak autorka uvádí dále, při tomto tvoření slov je vyjádření hodnocení a vztahu mluvčího důležitější než vlastní pojmenování (o.c.)
5. stylistická slovtvorba – autorka má na mysli dva druhy:
 - a. derivát se liší od základního slova pouze stylistickým příznakem – velmi produktivním prostředkem je např. sufix –к(а) (např. *табуретка, тетрадка, свечка, селедка* apod.). Tato slova jsou významově totožná se slovy *табурет, тетрадь, свеча, сельдь* (Земская 1992: 10).
 - b. slovo s určitým slovtvorným afixem se liší od slova se stejným kořenem, který obsahuje jiný slovtvorný afix, ne sémanticky, ale stylisticky a/nebo pragmaticky – v tomto případě je velmi aktivní předpona за-. Např. *похорошить* → *захоронить, прослушать* → *заслушать, прочитать* →

зачитать. Slova s předponou за- jsou typické pro obchodní sféru řeči (о.с.).

Podle autorky slovotvorné funkce odráží následující komunikační záměry mluvčího (Земская 1992: 8):

1. vytvořit potřebné pojmenování
2. změnit syntaktickou stavbu řeči
3. vytvořit kratší pojmenování
4. získat expresivnější formu výrazu
5. použít takový výrazový prostředek, který odpovídá různým sférám jazyka

Při překládání je tedy důležité si uvědomit také komunikační záměry mluvčího a na základě toho zvolit adekvátní překlad. Jelikož tato diplomová práce se týká překladu zkratk, bude nás zajímat především slovotvorba kompresivní.

1.2. KLASIFIKACE SLOVOTVORNÝCH POSTUPŮ

Podle I. G. Miloslavského „**Способ словообразования** характеризует отношения между производящим словом (или словосочетанием) и словом производным с точки зрения формальных средств, отличающих первое от второго.“ (Милославский 2001: 353 – 354) Na základě této definice pak I. G. Miloslavskij rozděluje:

1. Slovotvorné postupy mezi slovy
2. Slovotvorné postupy mezi slovním spojením a slovem

Do každé z těchto skupin patří několik slovotvorných postupů:

1. slovotvorné postupy mezi slovy
 - morfologický způsob - pomocí afixů se tvoří derivát od slova motivujícího:
 - pomocí sufixu (např. *преподавать* → *преподаватель*)
 - pomocí prefixu (např. *писать* → *написать*)
 - prefixace spolu se sufixací (např. *читать* → *прочитанный*)
 - substantivizace (přídavných jmen a přídavných jmen slovesných) – např. *операционная, ванная, рабочий* atd.

2. slovotvorné postupy mezi slovním spojením a slovem (= syntaktický postup)

- spojování (= сращение) — nové slovo vzniká ze slovního spojení prostým splynutím slov, píše se dohromady a má jen jeden přízvuk (*ума лишенный* → *умалишенный*)
- kompozice (= сложение) — nové slovo vzniká složením dvou základů, druhý základ se nemění a u prvního dochází k obměně, často se k první části složeniny připojí –o nebo –e (např. *лес и степь* → *лесостепь*, *сухие фрукты* → *сухофрукты*)
- zkracování — nové slovo vzniká v důsledku zkrácení původního slovního spojení, k tomuto zkrácení může dojít různými způsoby (např. *высшее учебное заведение* → *вуз*, *сберегательная касса* → *сберкасса*, *заработная плата* → *зарплата*, *Содружество Независимых Государств* → *СНГ*)
- kombinace výše zmíněných typů
 - skládání se sufixací (např. *резать хлеб* - *хлеборез*)
 - skládání se substantivizací (např. *слепой, глухой и немой* - *слепоглухонемой*)
 - spojování se sufixací (např. *по ту сторону* — *потусторонний*)

Samostatnou skupinu tvoří lexikálně sémantický slovotvorný postup. Nové slovo nevzniká v důsledku formálních změn slova, ale v souvislosti s rozšířením či změnou jeho významu. Tyto slova se nazývají **homonyma**. Např. *лавка* – 1) *скамья* и 2) *магазинчик*, *кисть* – 1) *руки* и 2) *художника*.

Stručnější klasifikaci uvádějí autoři knihy „Русский язык. Энциклопедия“. Podle nich jsou slova v současné ruštině nejčastěji tvořena těmito způsoby (Филин 1979: 305):

1. pomocí přípon (např. *учи-тель*)
2. pomocí předpon (např. *пере-писать*)
3. pomocí postfixů (např. *мыть-ся*)
4. smíšené afixální způsoby
 - a. pomocí předpon a přípon (např. *за-столь-н-ый*)
 - b. pomocí předpon a postfixů (např. *раз-бежать-ся*)
 - c. pomocí přípon a postfixů (např. *горд-и-ть-ся*)
 - d. pomocí předpon, přípon a postfixů (např. *пере-шепт-ывать-ся*)

5. čisté skládání (např. *перв-о-источник*)
6. složený způsob skládání a přípony (např. *земл-е-проход-ец*)
7. spojování (např. *ума-лишенный*)
8. abreviace (např. *местком, сберкасса*)

Na rozdíl od klasifikace I. G. Miloslavského se autoři této klasifikace nezmiňují o všech slootovorných postupech, ale vybírají pouze ty nejčastější. Navíc ani nerozlišují, jestli se jedná o postup morfologický, syntaktický či lexikální. Proto jejich klasifikace působí jednodušeji.

Také čeští lingvisté zformulovali řadu klasifikací slootovorných postupů. Např. autoři „Příruční mluvnice ruštiny pro Čechy 1“ (PMRČ1 1966: 337) tvrdí, že ruština používá při tvoření podstatných jmen stejné slootovorné postupy jako čeština, a to odvozování (příponami, předponami, příponami a předponami současně), skládání, zkracování a napodobování přídavných jmen zpodstatnělých.

V češtině rozeznáváme podle autorů knihy Česká lexikologie (Filipec, Čermák 1985: 102) tři hlavní slootovorné způsoby – derivaci, kompozici a abreviaci. Tyto slootovorné způsoby autoři dále dělí následujícím způsobem:

- derivace (odvozování)
 - příponová (např. *slov-ník*)
 - předponová (např. *do-slov*)
 - kombinovaná (např. *do-slov-ný*)
 - bezpříponová (např. *kopnout* → *kop*)
 - zpětné odvozování (např. *váček* → *vak*)
- kompozice (skládání)
 - vlastní (např. *velkoměsto, plynoměr*)
 - nevlastní, spřežky (např. *cílevědomý, pravdymilovný*)
- kompozičně-derivační způsob (např. *romanopisec, růžolíci*)
- abreviace (zkracování)
 - grafická (např. *str.*)
 - iniciálová (např. *OSN*)
 - morfémová – zde patří jak zkrácená slova (např. *trafo*) tak zkratková slova různého původu (např. *Čedok*).

Na rozdíl od ruské klasifikace I. G. Miloslavského, který vydělil tři základní skupiny slovotvorných postupů ruštiny, autoři České lexikologie rozdělují slovotvorné postupy češtiny do čtyř skupin. Některé slovotvorné postupy, např. lexikálně sémantický postup, v klasifikaci J. Filipce a F. Čermáka nenajdeme, jiné, např. abreviace, jsou zde rozvedeny více.

O lexikálně sémantickém postupu se zmiňuje také L. Mrověcová (Mrověcová 2009: 183). Uvádí, že kromě výše zmíněných postupů (derivaci, kompozici a abreviaci) existují v ruštině i češtině ještě další dva typy, a to sémantické neologizmy a výpůjčky. **Sémantické neologizmy** vznikají změnou významů slov už existujících, přičemž význam slov se nejvíce mění v době velkých politických, sociálních a ekonomických změn. (o.c.) Autorka uvádí jako příklad několik slov, která byla na počátku 20. století v obou jazycích aktivní, v době komunismu upadla do zapomnění a po pádu komunismu přešla opět do aktivní slovní zásoby s pozměněnými významy, např. *акция, биржа, коммерция, мэр* apod. (Mrověcová 2009: 184). Podrobněji se sémantickým neologizmům se ve své publikaci z roku 2011 věnuje také L. Stěpanová (Stěpanová 2011).

Výpůjčky jsou slova, která se přejímají do ruštiny nebo češtiny z jiných cizích jazyků. Jedná se převážně o internacionalizmy, tedy slova, která se objevují nejméně ve třech světových jazycích (Stěpanová 2011: 21). Jak L. Stěpanová uvádí, počet internacionalizmů v ruštině roste. Jedná se převážně o slova z americké angličtiny. Expanzi těchto slov do evropských jazyků považuje za globální jev (o.c.).

1.3.LEXIKÁLNÍ KOMPRESSE A UNIVERZIZACE

Zkratky jsou částí kompresivní slovotvorby, o níž se zmiňuje J. A. Zemská (Земская: 1992). Nástrojem k dosažení kompresivní slovotvorby je **lexikální komprese**. K lexikální kompresi může dojít pomocí různých slovotvorných postupů a jejím výsledkem je úspornost vyjadřování.

Sklonu k úspoře vyjadřování v ruštině i češtině si všímá náš významný lingvista S. Žáza a píše o tom takto: „V obou jazycích se projevuje tendence k úspoře, ekonomičnosti slovního vyjádření. Mluvíci zvláště při běžném hovoru vypouští nebo zkracuje výrazy zřejmé ze situace nebo z kontextu, zvláště když je v časové tísní nebo když

má pro to jiné důvody. V ruštině se však s lakoničností ve vyjadřování setkáváme častěji.“ (Žaža 1999: 25).

Kompresivní slovotvorbou se zabývá i N. I. Klušina a její funkci v jazyce objasňuje následujícím způsobem: „Компрессивное словообразование используется для однословного обозначения понятия, уже имеющего в языке устойчивое наименование, но составное, неоднословное.“ (Клушина 2000: 48).

Lexikální komprese tedy nemá za úkol vytvořit slovo s novým významem, ale pouze přetvořit původní motivující slovo nebo slovní spojení tak, aby bylo kratší. Tento jev se v současné lingvistice nazývá **univerbizace** (z lat. unus – jeden a verbum – slovo), tedy „образование слова на базе словосочетания, которому оно синонимично“ (Клушина 2000:47). Protikladem univerbizace je multiverbizace (např. *помогать* → *оказать помощь*).

S. Žaža popisuje univerbizaci jako „snahu mluvčího o úspornost vyjadřování, při níž dochází k redukování výrazů obsahujících více slov tak, aby zůstalo jen slovo jediné“ (Žaža 1999: 25). L. Mrověcová s tímto tvrzením souhlasí a říká „Specifikum univerbizace spočívá v transformaci původní analytické lexikální jednotky (slovního spojení sémanticky celistvého) do jednotky jednoslovné (in unum verbum).“ (Mrověcová 2009: 79).

Velkou pozornost věnuje analýze univerbizace také L. Fermová. Všimá si, že v jazyce vzniká kromě slov, která jsou potřebná pro pojmenování nových jevů a pojmů, skupina tzv. univerbátů, které nejsou vytvořeny kvůli označení něčeho nového, ale kvůli kratšímu názvu již starého slova. „Явление универбации интересно тем, что различными способами словообразования мы получаем один и тот же конечный результат: цельнооформленную лексическую единицу вместо аналитической: кредитная карточка → кредитка“ (Ферм 1994: 54).

Lingvisté se tedy shodují, že univerbizace je proces, při kterém vzniká z víceslovného označení jednoslovný výraz, synonymní k slovnímu spojení. Mrověcová navíc mluví o stylistické odlišnosti jednoslovného výrazu, který může být charakteristický pouze pro slang, mluvený jazyk nebo profesní mluvu (Mrověcová 2009: 86). Také „ruští lingvisté si všimají kromě tendence jazyka k ekonomii také schopnost univerbizovaných jednotek vyjádřit různou míru exprese a poukazují na polysémii univerbizovaných jednotek.“ (Mrověcová 2009: 94) „Возникающие в процессе универбации ряды

«словосочетание – слово» синонимичны, но отличаются в большинстве случаев стилистической окраской: словосочетание нейтрально и часто представляет собой официальное название денотата, а универбат в стилистическом плане сниженной единицей. “ (Ферм 1994: 54 - 55)

1.3.1. Druhy univerbizace

Nejtypičtějším a nejproduktivnějším typem v češtině je podle L. Mrověcové **univerbizace suffixální**. Produktivní jsou sufify -ka, -ky, -ovky, -ák (např. *minerální voda* → *minerálka*, *kabelová televize* → *kabelovka*, *spací pytel* → *spacák*) (Mrověcová 2009: 86). Také v ruštině je suffix -к(а) velmi aktivní (např. *неотложная помощь* → *неотложка*, *гражданский шрифт* → *гражданка*) (Mrověcová 2009: 88).

Ruští lingvisté považují za univerbizaci (vedle univerbizace suffixální) také kompozici a abreviaci, zatímco čeští lingvisté abreviaci vyčleňují jako samostatnou kategorii: „V nové publikaci F. Čermáka *Jazyk a jazykověda* (1997) je univerbizace uvedena jako jeden ze dvou základních typů zvláštních způsobů tvoření slov (abreviace jako druhý způsob), pro který je příznačná jeho výrazně ekonomická povaha.“ (Mrověcová 2009: 86).

L. Fermová (Ферм 1994: 54 - 55) uvádí následující druhy univerbizace:

- suffixální univerbizace: -к(а), méně časté -ух(а), -ик, -щин(а) a další, např. *наличка* ← *наличные деньги*, *чрезвычайка*, *чрезвычайщина* ← *чрезвычайная ситуация* apod.
- nulová suffixace, např. *негатив* ← *негативная информация* apod.
- kompozice – zkratková slova a zkratky, např. *Минфин* ← *Министерство финансов*, *генсек* ← *генеральный секретарь*, *сбербанк* ← *сберегательный банк* apod.
- univerbizace na základě eliptické substantivizace, např. *наличные* ← *наличные деньги* apod.

Další ruská autorka N. I. Klušina ve svém článku uvádí následující tradiční způsoby kompresivní slovtvorby (Клушина 2000: 47):

- konverze (morfologicko-syntaktický způsob) – nové slovo vzniká jeho přechodem z jednoho slovního druhu v jiný bez pomoci speciálních slovotvorných afixů, např. substantivizace, např. *больной человек* → *больной* (o.c.).
- spojování (lexikálně-syntaktický způsob) – nové slovo je vytvořeno z celého slovního spojení, např. *сего дня* → *сегодня* (o.c.).
- abreviace – zkratky (např. *вуз*) a zkratková slova (např. *телецентр*).
- skládání
 - čisté skládání – pomocí interfixu (může být i nulový), např. *юг и запад* → *юго-запад*.
 - skládání pomocí přípony – např. *левый берег* → *левобережный*.
- sufixální univerbizace - nové slovo vzniká ze slovního spojení. Dochází k odtržení určovaného slova (определяемое) a doplnění přípony k slovu určovacímu (определяющее), např. *читальный зал* → *читалка*, *зачетная книжка* → *зачетка* (o.c.).

Jak autorka dále uvádí, v publicistice se nejmódnějším způsobem komprese stalo spojování, které je ze všech uvedených způsobů ekonomické nejméně. Důvodem je to, že pro novináře je důležitější vyjádřit expresivitu a efektivnost sdělení než brát ohled na ekonomii jazykových prostředků (Клушина 2000: 48).

Dalším zajímavým typem lexikální komprese, o kterém se však N. I. Klušina ve svém článku nezmiňuje je „усечение“, např. *заведующий* → *зав*, *председатель* → *пред*, *Санкт-Петербург* → *Питер*. Jedná se o mechanické useknutí slova. Tento typ zkrácených slov vznikl vlivem tendence k ekonomii slova v šedesátých letech (Mrověcová 2009: 90).

1.4. ABREVIACE

Abreviace je jedním ze slovotvorných postupů a také prostředkem k dosažení lexikální komprese. Záměrem mluvčího nebo pisatele při abreviaci je zkrácení nominativních jednotek s cílem vytvoření kratších pojmenování. Výsledkem abreviace jsou abreviatury, tedy zkratky. Těmi se budu v této kapitole zabývat.

1.4.1. Charakteristika a funkce zkratek

Problematikou zkratek v češtině se mimo jiné velmi úzce zabýval český lingvista J. Hrbáček. Podle J. Hrbáčka „jsou zkratky zvláštním druhem jazykových znaků, který vzniká v jazyce působením zákona ekonomie. Zkratky se vyskytují buď v psaném a také mluveném jazyce, nebo jen v psaném jazyce“ (Hrbáček 1979: 17-18). Jak J. Hrbáček dále popisuje, zkratky jsou fragmenty, které vznikly v důsledku abreviace. Jsou utvořeny z jednotlivých prvků zvukové nebo grafické podoby nějaké plné formy (slova nebo slovního spojení), s nímž je daná zkratka v jistém lexikálně sémantickém vztahu.“(o.c.)

Ruský pohled na zkratku a její definici uvádějí autoři knihy „Русский язык. Энциклопедия“: „Это существительное, состоящее из усечённых слов, входящих в исходное словосочетание. Последний компонент аббревиатуры может быть также целым (неусечённым) словом.“ (Филин 1979: 9). Obě definice se shodují v tom, že zkratka je slovo, které tvoří fragmenty původního víceslovného slovního spojení.

J. A. Zemská objasňuje, jakou mají zkratky funkci: «Аббревиация выполняет компрессивную функцию, т. е. служит для создания более кратких, чем соотносительное словосочетание, номинаций. Основные сферы действия аббревиации – речь деловая, научная, публицистическая» (Земская, 2000: 120). Důvodů, proč jsou zkratky oblíbené právě v těchto odvětvích, je více. Důležitou roli hraje podle mě nominativní charakter odborného a administrativního stylu. Zkratkami se často označují také vlastní názvy firem a organizací, nebo se zkracují různé termíny.

Funkce zkratky v publicistickém stylu může být často také expresivní (Земская 2000: 121). J. A. Zemská dokazuje své tvrzení následujícím příkladem: «Сочетание *Белый дом* породило две аббревиатуры: одну – нейтральную *БД*, а другую – издевательски-каламбурную *БиДе*, в которой первая буква аббревиатуры *прочитывается нестандартно (би вместо бе).*» (o.c.). Je tedy nutné si při překladu uvědomit, jakou funkci zkratka v textu plní a podle toho zvolit adekvátní jazykový prostředek.

1.4.2. Druhy zkratk

Abreviatury se dále dělí na různé typy. Podle autorů knihy Příruční mluvnice ruštiny pro Čechy 1 (PMRČ1 1966: 351 - 352) v ruštině existují následující čtyři typy zkratk:

- zkratky a zkratková slova typu iniciálového – tento typ zkratk vzniká spojením začátečních písmen slov několikaslovného pojmenování, např. *СССР, МГУ, вуз, цук* (o.c.). Zvláštní skupinu těchto zkratk tvoří akronyma. Jsou to zkratky, které lze přečíst jako jedno slovo a také skloňovat, např. *UNESCO* apod.
- zkratková slova slabičného typu – vznikla spojením začátečních slabik, např. *колхоз (коллективное хозяйство), ковчат (кововый материал)* apod. (o.c.).
- zkratková slova smíšeného typu – jsou složena podle principu zkratk iniciálových i zkratk slabičných, např. *завуч (заведующий учебной частью), Чедок (Чехословацкая транспортная канцелярия)* (o.c.).
- částečná zkratková slova – tvoří je zkrácené přídavné jméno podle principu slabičného a nezkrácené podstatné jméno určovací: např. *зарплата (заработная плата)*. Tento typ je v češtině ojedinělý (o.c.).

V knize „Русский язык. Энциклопедия“ (Филин 1979: 9 - 10) je uvedena následující klasifikace zkratk:

1. Abreviatury „iniciálového“ typu, které se dále dělí na:
 - a. Čistě iniciálové - jsou tvořeny z počátečních písmen slov původního slovního spojení: např. *ООН (о-о-эн) – Организация Объединённых Наций*.
 - b. Fonetické – tvoří je počáteční hlásky původního slovního spojení, tzn čteme je jako jedno slovo: např. *вуз – высшее учебное заведение*.
 - c. Smíšené – tvoří je jak počáteční písmena, tak i počáteční hlásky původního slovního spojení: např. *ЦДСА (це-дэ-сá) – Центральный дом Советской Армии*.
2. Abreviatury, které vznikají spojením počátečních částí slov: např. *продмаг ← продовольственный магазин*.
3. Abreviatury smíšeného typu, které vznikají jak z počátečních částí slov, tak z počátečních hlásek: např. *гороно ← городской отдел народного образования*.

4. Abreviatury, které vznikají spojením počáteční části slova (slov) s celým slovem: např. *запчасти* ← *запасные части*.
5. Abreviatury, které vznikají spojením počáteční části slova a podstatného jména v nepřímém pádě: např. *завкафедрой* ← *заведующий кафедрой*.
6. Abreviatury, které vznikají spojením začátku prvního slova se začátkem a koncem druhého, nebo pouze s koncem druhého slova: např. *мопед* ← *мотоцикл-велосипед*.

Ruská klasifikace ve srovnání s českou podle mého názoru zachycuje více variant abreviace, je podrobnější a více členitá, což svědčí o tom, že ruština využívá abreviaci velmi různorodě.

Trochu odlišný pohled na rozdělení zkratk má J. A. Zemská (Земская 1992: 50). Vyděluje v podstatě pouze dvě skupiny zkratkových pojmenování:

1. буквенные и звуковые аббревиатуры = iniciálové a fonetické zkratky
2. сложносокращенные слова = zkratková slova

Autorka na základě analýzy praktického materiálu dospěla k závěru, že většina iniciálových zkratk slouží pouze jako pomocný prostředek ke zkrácení dlouhého textu. Tento druh zkratk se uvádí spolu s motivujícím slovem (slovním spojením), po němž následuje. Např.: *внеочередная сессия Общеарабского народного конгресса (СЕДМ)*. Dokonce existují i takové zkratky, jejichž výchozí slovo (slovní spojení) neodpovídá iniciálám zkratky, např. *ЧЧМ* ← *революционная партия Танзании* (o.c.).

Iniciálové zkratky, jejichž tvar je ustálený podle výslovnosti, jsou spíše výjimkou, popř. tento tvar plní expresivní funkci: např. *ОЭРЗЭ* = *ОРЗ, острое респираторное заболевание* (v hovorové řeči). Stejně tak se jen velmi zřídka vyskytují sufixální deriváty vytvořené od iniciálové zkratky: např. *ЭСЭМКА* = *Эсем (от СМ — счетная машина) + κ(a)* (o.c.). Fonetických zkratk je srovnání se zkratkami iniciálovými mnohem méně. Patří zde zkratky, které obsahují samohlásky a vyslovují se tedy jako běžná slova: např. *СЭТ* ← *система эффективного труда* (o.c.).

Kromě zkratk iniciálových a fonetických J. A. Zemská rozlišuje skupinu tzv. zkratkových slov. Zkratková slova se podle autorky dále dělí na dva typy:

a. zkratková slova, která jsou tvořena počáteční částí slova prvního a plným tvarem slova druhého. V první části jsou aktivní následující tvary - зав- (*заведующий*), нач- (*начальник*), пред- (*председатель*), např. *завчелофермой, предкомиссии* (Земская, 1992: 51).

b. zkratková slova, která jsou tvořena několika zkrácenými částmi.

Autorka rozlišuje dvě základní sémantické skupiny:

- názvy institucí: např. *Мингео, Мингост, Госкомцен, ярмарком, сельхоз* atd.
- názvy osob: pojmenování profesí a funkcí: např. *литзав (заведующий литературной частью)* (o.c.)

Práce J. A. Zemské mě velmi zaujala. Její klasifikace sice není natolik členitá, ale je velmi srozumitelná. Za velkou výhodu považuji excerpovaný praktický materiál, ze kterého při svém výzkumu čerpala a který uvádí v příkladech. Proto budu ve své praktické části vycházet právě z její klasifikace.

2. PŘEKLAD A PŘEKLÁDÁNÍ

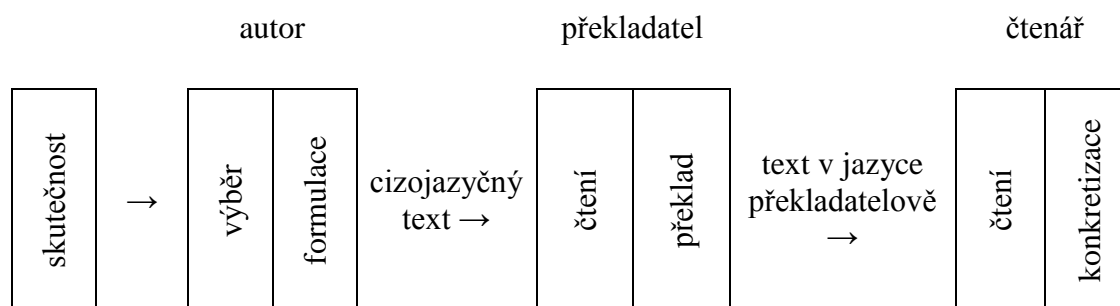
Má diplomová práce se zabývá procesem překladu zkratk. Je tedy velmi důležité nejen zkratku v textu objevit, ale také znát, jak s ní dále pracovat, abychom docílili adekvátního překladu. Proto bych se chtěla v této kapitole věnovat překládání jakožto činnosti, při níž z textu výchozího vzniká text cílový.

Výklad slova „překlad“ se lze zkoumat z několika hledisek. Podle Z. Vychodilové se překladem označuje jak samotná činnost překladatele, tak i výsledek této činnosti: „Термин «перевод» двузначен: первое значение определяет мыслительную деятельность по декодированию совокупности смыслов переводимого текста и передаче их на язык перевода и связанный с ней процесс передачи содержания, выраженного на исходном языке, средствами языка перевода. Во втором значении это результат этого процесса или продукт – текст, порожденный на языке перевода – текст устный или письменный.“ (Vychodilová 2013: 5). V češtině existuje také slovo „překládání“, které ovšem označuje pouze činnost překladatele, nikoliv jeho výsledek.

Jak uvádí A. V. Fedorov „Перевести – значит выразить верно и полно средствами одного языка то, что уже выражено ранее средствами другого языка.“ (A. В. Федоров 2002, cit. dle Vychodilové 2013: 5). Cílem překládání tedy není použití stejných výrazových prostředků, ale co možná nejpřesnější a nejadekvátnější vyjádření obsahu při zachování invariantu nejenom z hlediska sémantiky a stylistiky, ale také pragmatiky.

2.1. PROCES PŘEKLADU

Procesu překladu věnuje velkou pozornost ve své práci český překladatel J. Levý (Levý 2012). J. Levý se orientuje spíše na překlad umělecké literatury, nicméně jeho poznatky lze částečně aplikovat i na texty neumělecké. Podle autora je překládání sdělování. „Překladatel dešifruje sdělení, které je obsaženo v textu původního autora, a přeformulovává (zašifrovává) je do svého jazyka. Sdělení v překladovém textu obsažené pak dešifrovává čtenář překladu.“ (Levý 2012: 42). Tento přístup znázorňuje následujícím způsobem:

Zdroj: Levý 2012: 42

Překladatel by si měl být vědom tohoto řetězce, znát pro koho je překlad určen a na to také při své práci brát ohled. Překladatel by neměl upadat do subjektivního chápání překládaného textu, protože by se to mohlo negativně odrazit na výsledném překladu.

Překladatelova práce má následující tři fáze:

1. Pochopení předlohy: Jak autor uvádí, „dobrý překladatel musí být hlavně dobrý čtenář“ (Levý 2012: 50). Pochopení předlohy probíhá ve třech rovinách:
 - a. Pochopení textu, tj. porozumění filologické – k chybám v této úrovni může dojít z různých důvodů: mnohovýznamnost slov, mylné asociace vyvolané jazykovým materiálem, záměna za slova obdobného znění či grafiky.
 - b. Ideově estetické hodnoty, tj. náladové ladění, ironické či tragické podbarvení, útočné zaměření na čtenáře či suché konstatování apod. (Levý 2012: 51).
 - c. Pochopení uměleckých celků, tedy skutečností, která jsou v díle vyjádřena, např. postavy díla, jejich vztahy, prostředí děje a ideový záměr autora (Levý 2012: 52).

Pro naše účely je správné filologické pochopení předlohy velmi důležité. Jak autor uvádí, k chybám může dojít např. kvůli mnohovýznamovosti slov. Některé zkratky mohou mít více významů, a proto je potřeba se opírat o kontext.

2. Interpretace předlohy: „ Při nesouměřitelnosti obou jazykových materiálů není možná úplná významová shoda vyjádření mezi překladem a předlohou, a pak nestačí jazykově správný překlad, ale je nutná interpretace.“ (Levý 2012: 56) Např. jazyk překladu nemusí být schopen natolik významově širokého nebo mnohoznačného výrazu, jako jazyk originálu. Překladatel pak musí specifikovat

význam, rozhodnout se pro jeden z užších významů. Potřebuje k tomu znát skutečnost, která je v textu obsažena (o. c.) S problémem částečné ekvivalence se často překladatel potýká právě při překládání zkratk.

3. Přestylizování předlohy: „Od původního umělce žádáme umělecky hodnotnou stylizaci skutečnosti – od překladatele žádáme umělecky hodnotné přestylizování předlohy.“ (Levý 2012: 63)

Autor ve své práci také naznačuje, jak by měl zkušený překladatel přistupovat k textu, pokud má být překlad kvalitní. „Hlavní rozdíl mezi překladatelem tvůrčím a překladatelem mechanickým je v tom, že překladatel tvůrčí si na cestě mezi originálem a překladem představí skutečnosti, o nichž píše, tj. proniká za text k postavám, situacím, ideám, kdežto překladatel netvůrčí mechanicky vnímá jen text a překládá jen slova.“ (Levý 2012: 53). Tento přístup by si měli překladatelé uvědomit také při překládání zkratk, v případě kterého mechanické překlad není vhodný. Je důležité pochopit smysl zkratky a zvolit adekvátní označení v cílovém jazyce.

2.2. PŘEKLADATELSKÉ POSTUPY

Překladatel se během překladatelského procesu často potýká s nesourodostí výchozího a cílového jazyka. Aby se vyhnul interferenci, tedy negativnímu přenosu prvků výchozího jazyka do jazyka cílového, užívá různé překladatelské transformace. V této kapitole se zmíním o tom, co jsou překladatelské transformace a jak se dělí.

Překladatelský postup lze definovat takto: „Это переводческая операция, при которой переводимая единица исходного языка в языке перевода превращается в формально другую единицу (в свой трансформ) при соблюдении общего инварианта содержания.“ (Vychodilová 2013: 35). Překladatelské postupy pomáhají odstranit nesoulad (gramatický, lexikální, stylistický) mezi jednotkami výchozího a cílového jazyka. Mají stejný cíl, ale k jeho dosažení používají různé metody a cesty.

Jak uvádí D. Knittlová, teoretikové překlada se shodují na následujících sedmi tradičních překladatelských postupech (Knittlová 2010: 18):

1. Transkripce, transliterace (např. *image* → *имидж*, *Minnesota* → *Миннесота*)
2. Kalk = doslovný překlad (např. *potflower* → *hrnková květina*)

3. Substituce, tj. nahrazení jednoho jazykového prostředku jiným (např. *Gurov obědval v zahradě.* → *Он обедал в саду.*)
4. Transpozice, tj. nutné gramatické změny v důsledku odlišného jazykového systému (např. *problém* → *проблема*, *banka* → *банк*)
5. Modulace, tj. změna hlediska (např. *elbow of the pipe* → *koleno potrubí*)
6. Použití stylistických a strukturních prostředků odlišných od originálu (např. *my sweet girl* → *děvenka*)
7. Substituce situace popsané v originále jinou adekvátní situací (např. *It is raining cats and dogs.* → *Lije jako z konve.*)

Z. Vychodilová (Vychodilová 2013: 33 - 43), uvádí podrobnější klasifikaci. Vyděluje dvě základní skupiny překladatelských postupů: formální a sémantické (lexikálně sémantické) postupy. Do skupiny formálních transformací patří gramatické a lexikální postupy:

- transkripce, transliterace (např. *Chopin* → *Шопен*, *Obama* → *Обама*)
- transplantace – transplantace slova nebo slovního spojení z jedné grafické soustavy v druhou (např. *Francouzská společnost La Redoute* → *Французская компания La Redoute*)
- kalk (např. *Earthsea* → *Земноморье*)
- záměna gramatické kategorie – např. čísla, slovesného vidu, času (např. *příchod cizích investorů* → *приход внешнего инвестора*)
- záměna slovního druhu – nominalizace, verbalizace, adjektivace, adverbiace apod. (např. *profesor se nevracel* → *он не возвращался*)
- záměna větného členu – nejčastěji se jedná o záměnu shodného přísudku za neshodný (např. *консервированные продукты* → *jídlo z konzervy*)
- univerbizace, multiverbizace (např. *подвергать критике* → *kritizovat*, *яичница* → *míchaná vejce*)
- změna slovosledu ve větě (např. *Лукойл отказался от сотрудничества.* → *Lukoil spolupráci odmítl.*) Patří zde také obmykání (např. *вынесенное судом решение* → *rozhodnuté, které soud vynesl*)

- komprese a dekomprese (např. *К случае отказа от нашего предложения сообщите нам об этом немедленно. → V případě, že naši nabídku odmítáte, neprodleně nám to sdělte.*)
- změna větné konstrukce - jednočlenné věty dvoučlennými, trpné konstrukce činnými apod. (např. *Часть крыши однесл ветер. → Часть крыши снесло ветром.*)
- spojení/rozdělení vět

Do skupiny sémantických postupů patří (o.c.):

- konkretizace, generalizace (např. konkretizace anglického *thing* ruským *вещь, предмет, дело, факт, случай, обстоятельство, произведение, существо* atd.)
- diferenciací významu (např. anglické *to marry* ruským *жениться, выйти за муж*)
- modulace významu – význam logicky vyplývá s výchozí jednotky (např. *He's dead now. → Он умер.*)
- antonymický překlad (např. *Я всё помню. → Nic jsem nezapomněla.*)
- kompenzace ztrát při překladu (např. *тонкий ледок → tenoučkový led*)
- celkové přehodnocení – při překladu frazeologizmů a idiomatických spojení (např. *Men at work → Práce na silnici*)
- rozšíření informačního základu (např. *экспедиция в Кизилкум → expedice do pouště Kyzylkum*)
- překlad opisem = explikace (např. *bogis → tradiční polská hustá zelná polévka s kapustou a hovězím masem*)

Jak je zřejmé z uvedených klasifikací, existuje velké množství nejrozličnějších překladatelských postupů. Při překladu zkratk mohou podle mého názoru překladatelé často použít transliteraci, transkripci a transplantaci. Pokud se zkratka překládá slovním spojením, jedná se o multiverbizaci, a pokud se naopak slovní spojení překládá zkratkou, mluvíme o univerbizaci, tedy způsobu lexikální komprese. Já bude ve v praktické části své diplomové práce vycházet z klasifikace Z. Vychodilové (Vychodilová 2013: 33 - 43).

PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části mé diplomové práce budu pracovat s konkrétním excerpovaným materiálem. Pokusím se zkratky a jejich překlad zanalyzovat a roztřídit do několika skupin, a to podle formálního, tematického a translatického hlediska. Na konkrétních příkladech budu uvádět postup nebo různé postupy překladu ruské zkratky do češtiny. Kromě toho bych se ráda zmínila o hledisku výstavby textu, tedy o tom, jak zkratka v textu funguje.

Samotná excerpce ruských zkratk a jejich překladů do češtiny nebyla jednoduchá. Velmi často jsem narážela na fakt, že překlad ruského textu do češtiny buď neexistuje, nebo je nekvalitní, a proto pro naše účely nevhodný. Jednalo se především o texty z internetových stránek různých mezinárodních společností. Proto jsem se později uchýlila raději k dokumentům oficiálního charakteru např. z internetových stránek Velvyslanectví Ruské federace v Česku nebo naopak Velvyslanectví České republiky v Rusku. Dalším zdrojem mi byl časopis E15. Tento časopis vydává společnost Mladá Fronta a obsahuje články, které se týkají hlavně rusko-českých vztahů, politiky, ekonomiky, rozvoje, ale také novinek ze světa kultury a sportu.

Klíčovými slovy, se kterými budu v praktické části pracovat, jsou „zkratka“ neboli „abreviatura“. Ráda bych zde podotkla, že dané termíny považuji za synonymní. Motivujícím je pro mě výchozí slovo nebo slovní spojení v původní nezkrácené podobě. Budu vycházet z klasifikace J. A. Zemské (Земская 1992: 50) a zaměřím se hlavně na zkratky iniciálové a fonetické. Zkratkovými slovy se budu zabývat pouze okrajově.

3. FORMÁLNÍ TŘÍDĚNÍ EXCERPOVANÝCH ZKRATEK

Na základě formálního hlediska můžeme excerpovaný materiál třídit do čtyř základních skupin: iniciálové zkratky, fonetické zkratky, grafické zkratky a zkratková slova.

3.1. INICIÁLOVÉ ZKRATKY

Iniciálové zkratky vznikly z počátečních písmen původního slovního spojení. Iniciálová zkratka má všechna písmena velká a obvykle se neskloňuje. Iniciálové zkratky se hláskují (např. *ООН* = [óóen]), srov. př.:

*В самое ближайшее время мы будем формулировать конкретные предложения для **ООН**, ОБСЕ, **МККК**, Международной организации по миграции с призывом срочно сформировать гуманитарную миссию для Юго-Востока Украины.*

*В ближайшей době будем формулировать конкретные предложения для **ООН**, ОБСЕ, **ИЧРК**, Международной организации по миграции с призывом срочно сформировать гуманитарную миссию для Юго-Востока Украины.*

(Zdroj: http://www.czech.mid.ru/press-rel/hot_385.htm, 30. 10. 2014)

3.2. FONETICKÉ ZKRATKY

Do skupiny fonetických zkratek patří takové zkratky, které obsahují samohlásky a vyslovují se jako běžná slova (Земская 1992: 50), např. *ЮНЕСКО*, *ГЭС*, *вуз* atd. V případě, že se iniciálová zkratka skloňuje, jedná se o tzv. akronymum. Tato skupina je méně početná, srov. př.:

*Поэтому рассчитываем, что забота **НАТО** о выполнении Берлинской декларации и Женевского заявления проявится в воздействии на киевские власти (...)*

*Мы надеемся, что забота **НАТО** о выполнении Берлинской декларации и Женевского заявления проявится в воздействии на киевские органы (...)*

(Zdroj: http://www.czech.mid.ru/press-rel/hot_435.htm, 30. 10. 2014)

U některých zkratek může docházet k lexikalizaci pomocí sufixálních derivátů, srov. př.:

*Однако если **натовцев** действительно интересует правда о том, как обстояло дело с российской гуманитарной миссией, включая степень «вовлеченности» или «невовлеченности» **МККК**, то рекомендуем обратиться в ее штаб-квартиру.*

*Avšak pokud **vedení NATO** skutečně zajímá pravda o tom, jak to bylo v případě ruské humanitární mise, včetně stupně „angažovanosti“ nebo „neangažovanosti“ ICRC, pak doporučujeme obrátit se na její sídlo.*

(Zdroj: http://www.czech.mid.ru/press-rel/hot_435.htm, 30. 10. 2014)

3.3. GRAFICKÉ ZKRATKY

Grafické zkratky vznikly zkrácením slova nebo slovního spojení v psané podobě, nicméně zvuková podoba slova zůstává zachována. Tzn., čtou se nezkráceně. Např. *м.*, *тыс.*, *г.* apod. Za grafickou zkratkou obvykle následuje tečka, ovšem toto pravidlo neplatí vždy, srov. př.:

*Размер российского банковского рынка составляет примерно 1 **трлн** долларов США, причем общий объем кредитов европейских банков очень незначителен.*

*Velikost ruského bankovního trhu je zhruba jeden **bilion** dolarů, přičemž na celkových půjčkách mají západoevropské banky velmi zanedbatelný podíl.*

(Zdroj časopis E15: <http://file.mf.cz/513/2-01-32-E15-0812.pdf>)

3.4. ZKRATKOVÁ SLOVA

Pro zkratková slova je charakteristická větší nezávislost od původního víceslovného názvu, než tomu bylo u skupin předchozích. Zkratková slova většinou fungují jako běžná slova, která se mohou skloňovat, a jsou morfologicky i významově samostatná.

Zkratkové slovo může být utvořeno jak z apelatíva, tak propria. Může vzniknout ze dvou a víceslovného názvu nebo výrazu a zkracují se buď všechna slova původního slovního spojení, nebo pouze některá. Je to tedy skupina velmi různorodá jak z hlediska sémantiky, tak z hlediska formy.

V následujícím příkladu uvádím zkratkové slovo, které vzniklo z původně dvouslovného výrazu tvořeného přídavným a podstatným jménem, přičemž došlo ke zkrácení pouze přídavného jména, srov. př.:

Это путь для малых и средних фирм, которые могли бы поставлять сюда запчасти.

Toto je i cesta pro malé a střední firmy, které by mohly dodávat nahradní díly.

(Zdroj časopis E15: <http://file.mf.cz/089/3-01-44-E15-special-1212.pdf>)

Tento způsob zkracování, tedy, že se zkrátí pouze první části slovního spojení a poslední slovo zůstává zachováno, je velmi častý a používá se nejen u apelativ, ale také u proprií, srov. př.:

Если в 2010 году, по сведениям Минэкономразвития Российской Федерации, средняя продажная цена нефти марки Urals составила 78 долл. за баррель, в минувшем году она выросла до 109 долл.

Jestliže ještě v roce 2010 byla podle Ministerstva ekonomického rozvoje Ruské federace průměrná prodejní cena ropy typu Urals 78 dolarů za barel, loni se vyšplhala až na 109 dolarů.

(Zdroj časopis E15: <http://file.mf.cz/089/3-01-44-E15-special-1212.pdf>)

V uvedeném příkladu je zkratkové slovo utvořené z původně tříslavného názvu. Na základě dělení, které uvádí J. Zemská (Земская, 1992: 51), patří toto zkratkové slovo do sémantické skupiny označující názvy institucí. Druhou sémantickou skupinou tvoří zkratková slova označující názvy profesí či funkcí, srov. př.:

В открытии и мероприятиях Дней российского кино в Праге приняли участие президент гильдии актеров кино, Заслуженный артист России Сергей Жигунов, заместитель гендиректора киностудии «Ленфильм» Александр Котелевский (...)

Na zahájení a všech akcích Dnů ruského filmu v Praze byli přítomni S.V. Žigunov (herec, režisér, producent, prezident Asociace filmových herců, zasloužilý umělec RF), A.F. Kotělevskij (producent, zástupce generálního ředitele „Lenfilmu“ (...))

(Zdroj: <http://cze.rs.gov.ru/ru/node/3111>, 3. 4. 2014)

4. TEMATICKÉ TRŽDĚNÍ EXCERPOVANÝCH ZKRATEK

Tematické neboli sémantické hledisko dělí zkratky podle významu. Při excerpci materiálu jsem se nejčastěji setkávala se zkratkami, které označují vlastní názvy států, institucí, organizací, podniků apod. Tato podstatná jména označujeme jako jména vlastní neboli propria.

Druhou menší skupinu tvoří podstatná jména obecná neboli apelativa. Do této skupiny můžeme zařadit většinou zkratky nahrazující víceslovné obecné označení z různých odborných oblastí – např. z oblasti techniky, ekonomie, medicíny, politiky apod.

4.1. RUSKÉ ZKRATKY OZNAČUJÍCÍ VLASTNÍ NÁZVY STÁTŮ

Zkracování názvů států je věc přirozená. Napomáhá rychlé, efektivní a jasné komunikaci, která bývá mnohdy při řešení politických a diplomatických záležitostí nezbytná. Zkratky musí být jedinečné, aby nedocházelo k záměně dvou různých států. Dále by měly být mezinárodní, tedy všeobecné známé. Kromě politické sféry se tyto zkratky využívají i v oblasti sportu a kultury – při nejrůznějších sportovních utkáních apod.

V souvislosti s našimi rusko-českými materiály byly v této podskupině nejvíce frekventovanými zkratky, které označují **Ruskou federaci** (srov. př.: *PФ/ RF*) a **Českou republiku** (srov. př.: *ЧР/ ČR*). Na následujících příkladech bych ráda ukázala různé způsoby překladu těchto dvou ruských iniciálových zkratk do češtiny, srov. př.:

*Но доля нефтепровода «Дружба», ведущего из **PФ** в **ЧР**, в этих поставках постепенно снижается.*

*Поділ ropоводу Дружба ведучіго з **Ruské federace** na dodávkách ropy do **Česka** ovšem поступně klesá.*

(Zdroj časopis E15: <http://file.mf.cz/089/3-01-44-E15-special-1212.pdf>)

Ruské iniciálové zkratky PФ a ЧР jsou do češtiny přeloženy nezkráceným názvem státu. K částečné univerbizaci došlo u názvu státu Česká republika. Slovní spojení bylo nahrazeno kratším výrazem „Česko“. Stejný proces by byl možný také u slovního spojení „Ruská federace“ (mohlo být nahrazeno slovem „Rusko“), k tomuto posunu však nedošlo.

V následujícím příkladu je zkratka ЧР použita také v mluveném projevu v ruštině. V češtině by naopak použití zkratk RF a ČR v běžné hovorové řeči či při oficiálních projevech znělo poněkud kostrbatě, srov. př.:

(...) „Это проект является в настоящее время крупнейшим совместным российско-чешским проектом на территории ЧР.“

(...) „Považujete tento projekt za aktuálně nejúspěšnější projekt česko-ruské spolupráce na území České republiky,“ řekl Sergej Makarov.

(Zdroj časopis E15: <http://file.mf.cz/513/2-01-32-E15-0812.pdf>)

Naopak v písemných dokumentech se zkratky používají velmi často. Např. ruská zkratka ЧР byla přeložena českou zkratkou ČR v 70 % našich excerpovaných materiálů. Sklony k používání zkratk má především styl administrativní. Výborným příkladem je následující krátký text, srov. př.:

Если Вы являетесь студентом и хотите открыть льготный студенческий счет, в банке потребуется предъявить справку об обучении на территории ЧР. Каждый банк в ЧР имеет свою информационную линию, на которой Вам ответят на все вопросы. Большинство банков в ЧР кроме платежей за классическое ведение счетов взимает сборы и за другие услуги.

Pokud jste student a chcete si založit zvýhodněný studentský účet, banka po vás bude navíc požadovat také potvrzení o studiu na území ČR. Každá banka v ČR má svoji infolinku, kde zodpoví jakékoli dotazy. Většina bank v ČR si kromě poplatků za klasické vedení účtu strhává poplatky i za další služby.

(Zdroj: <http://www.czech.cz/cz/Podnikani/Jak-to-tu-funguje/Podminky-k-zalozeni-a-vedeni-podnikani/Jak-si-zalozit-bankovni-ucet-%E2%80%93-1-dil>, 16. 11. 2014)

Při excerpaci materiálů jsem narazila i na takové úryvky textů, v nichž byly vedle sebe použity i zkratka i nezkrácený název státu, např.:

Чрезвычайный и Полномочный Посол ЧР в РФ Владимир Ремек принял участие в проходившей в Министерстве труда и социальной защиты РФ торжественной

церемонии обмена грамотами о ратификации Договора между Чешской Республикой и Российской Федерацией о социальном обеспечении, подписанного в Праге 8 декабря 2011 г.

Velvyslanec Vladimír Remek se dne 8. srpna 2014 zúčastnil na Ministerstvu práce a sociální ochrany RF slavnostního ceremoniálu výměny ratifikačních listin ke Smlouvě mezi Českou republikou a Ruskou federací o sociálním zabezpečení, podepsané v Praze dne 8. prosince 2011.

(Zdroj: http://www.mzv.cz/moscow/ru/x2014_08_19.html, 13. 9. 2014)

V prvním případě se státy označují zkratkou a podruhé jsou v textu uvedeny v nezkrácené podobě. Na základě pozorování jsem zjistila, že tato tendence se v excerpovaných materiálech opakuje. Zkratkou je plnohodnotné slovní spojení nahrazeno v případě, že je zkratka použita v pozici neshodného přívlastku ve tvaru 2. pádu s významem přívlastňovacím. Zkratka je součástí názvů označující různé instituce, organizace, posty, dokumenty apod., např. *Министерство РФ, Посол РФ, Договор РФ*. Zjednodušeně bychom mohli výše uvedené příklady přeložit jako *ruské ministerstvo, ruský velvyslanec, ruská smlouva* apod. Druhý případ nastane, pokud označujeme výhradně samotný stát (nikoliv státní instituci, hodnost, listinu apod.). Tehdy se název státu uvádí častěji v nezkrácené podobě. České překlady tento model většinou kopírují.

Mimo to je možné narazit ještě na třetí způsob překladu, a to vynechání, redukci zkratky v cílovém jazyce (srovnej překlad do češtiny: *Чрезвычайный и Полномочный Посол ЧР в РФ*). K tomuto překladatelskému postupu dochází, pokud není ruská zkratka důležitá pro význam sdělní v češtině, nebo význam logicky vyplývá z celkového kontextu.

Klasický příklad použití zkratky označující název státu jsem objevila v dokumentu Všeobecných podmínek jedné nejmenované zdravotní pojišťovny, srov. př.:

Иностранец – это физическое лицо, которое не является гражданином Чешской Республики (именуемой в дальнейшем «ЧР»).

Cizinec je fyzická osoba, která není státním občanem České republiky (dále jen „ČR“).

(Zdroj: http://www.slavia-pojistovna.cz/m/upload/VPP_KPZC_RU_2013.pdf, 20.9.2014)

Na výše uvedeném příkladu bych ráda objasnila fungování textové reference u zkratk. Endoforická reference odkazuje na výrazy, kterou jsou obsaženy v rámci jednoho textu. Opakem je reference exoforická, které odkazuje na výrazy, které se nacházejí mimo text. Anafora odkazuje k výrazu předešlému a katafora naopak k výrazu následujícímu. V našem případě se jedná o endoforickou textovou referenci, konkrétně o anaforické spojení, odkazující k výrazům, které předcházely. Nezkrácený název „Česká republika“ je antecedent. Zkratka „ČR“, která se následně v textu uvádí, je postcedent. Toto řazení antecedent (plný název) – postcedent (zkratka) oba texty (originál i překlad) dodržují, což je pro administrativní styl typické.

Dalším příkladem této tematické kategorie je zkratka označující **Spojené státy americké**. Proces vzniku této zkratky byl v češtině a ruštině naprosto odlišný. Zatímco v češtině se zkratka transplantovala z anglického názvu „United States of Amerika/ USA“, v ruštině vznikla zkratka z původního ruského slovního spojení „Соединённые штаты Америки/ США“. Tento proces, kdy si jeden jazyk doslovně přeloží slovní spojení z jiného jazyka a pak ho sám používá, se nazývá kalkování.

Obě dvě zkratky США i USA se hojně používají, jak v komunikaci psané, tak mluvené, jak v oficiálních dokumentech a vystoupeních, tak v živé hovorové řeči. Ruská zkratka США se do češtiny překládá následujícími způsoby, srov. př.:

Некоторые в США, конечно же, будут приветствовать то, что Вы сказали, потому что это заявления, наверное, о не «мягкой силе», может быть, и не «холодной войне», а какой-то «горячей войне» в глобальной системе, созданной в США.

Нěkteří v USA, samozřejmě, uvítají to, co jste řekli, protože to jsou prohlášení patrně nikoli o měkké síle (soft power), možná ani o „studené válce“, nýbrž o jakési „horké válce“ v globálním systému, vytvořeném USA.

(Zdroj: http://www.czech.mid.ru/press-rel/hot_569.htm, 6. 11. 2014)

Ve výše uvedeném příkladu je ruská iniciálová zkratka přeložena do češtiny stejným způsobem, také ustálenou iniciálovou zkratkou. V excerpovaných materiálech je tento překladatelský postup zastoupen asi v 60 %. Další možností je multiverbizace, tedy překlad slovním spojením Spojené státy (americké), srov. př.:

*„В ходе бесед с лидерами **США**, Европы постоянно говорил о необходимости совместной борьбы с терроризмом, как вызовом мирового масштаба.“*

*„Během rozhovorů s lidry **Spojených států**, Evropy jsem neustále hovořil o nutnosti společného boje proti terorismu, této výzvě celému světu.“*

(Zdroj: http://www.czech.mid.ru/press-rel/hot_569.htm, 5. 11. 2014)

Kromě současných státních útvarů se v textech setkáváme také se státy, které již na dnešní politické mapě světa nenajdeme. V případě Ruska mám na mysli zkratku **СССР**/ Союз Советских Социалистических Республик. Tato zkratka se do češtiny buď transliteruje (tzn. SSSR), nebo může dojít k multiverbizaci (tzn. Sovětský svaz), srov. př.:

Transliterace:

*Выступает за создание глобального режима ракетного нераспространения на основе юридически обязывающей договоренности и за придание глобального характера обязательствам по Договору между **СССР** и **США** о ликвидации их ракет средней дальности и меньшей дальности.*

*Prosazuje vytvoření na základě právně závazné dohody globálního režimu nešíření raketových technologií a přidání globálního charakteru závazkům ze Smlouvy mezi **СССР** a **USA** o likvidaci jejich ракет malého a středního doletu.*

(Zdroj:http://www.czech.mid.ru/kontsepsiya_vneshney_politiki_rf_2013.pdf, 5.10.2014)

Multiverbizace:

*Однако когда мы говорим о русскоязычном бизнесе в Чехии, то подразумеваем всех иностранцев из стран бывшего **СССР**, использующих русский язык как язык общения.*

*Pod pojmem ruskojazyčný byznys ovšem vnímáme cizince ze zemí celého bývalého **Sovětského svazu**, kteří používají ruštinu jako komunikační jazyk.*

(Zdroj časopis E15 <http://file.mf.cz/513/2-01-32-E15-0812.pdf>)

U všech výše uvedených zkratk jsou možnosti překladu již ustálené, proto je jejich překlad jednoduchý. Ráda bych se zde však zmínila také o překladu zkratk nově vytvořených. Srov. př.:

В связи с ультимативными требованиями Киева и ряда западных столиц не проводить 2 ноября выборы на территориях провозглашенных ДНР и ЛНР уместно напомнить о следующем.

В связи с ультимативными требованиями Киева и ряда западных столиц, чтобы 2 ноября на территориях провозглашенных ДНР и ЛНР не проводились выборы, было бы неплохо напомнить о следующем.

(Zdroj: http://www.czech.mid.ru/press-rel/hot_576.htm, 29. 10. 2014)

Донецкая народная республика/ ДНР а Луганская народная республика/ ЛНР jsou názvy dvou mezinárodně neuznaných států, které se nacházejí na Ukrajině a vznikly v květnu roku 2014. Jedná se tedy o nově vytvořené zkratky. Míra, do jaké jsou dané země a jejich zkratky známy čtenáři či posluchači, určuje frekvenci užití zkratky v textu. Mluvíme zde o tzv. empirickém kontextu, který je závislý na znalosti reálií a geopolitiky. U známých států je upřednostňována zkratka a u neznámých spíše celý název státu.

Ruskému a českému čtenáři mohou být tyto zkratky dnes už známy, ale přesto by měl být překladatel opatrný. V příkladu níže byla upřednostněna multiverbizace, tedy překlad pomocí českých nezkrácených názvů, srov. př.:

Напоминаем, что перед началом минского процесса лидеры ДНР и ЛНР публично изложили свои переговорные позиции (...)

Пřipomínáme, že před zahájením minského procesu lídři Doněcké a Luhanské lidové republiky veřejně přednesli své vyjednávací pozice (...)

(Zdroj: http://www.czech.mid.ru/press-rel/hot_576.htm, 29. 10. 2014)

Závěrem této kapitoly bych chtěla říct, že ačkoliv každá země má svoji zkratku, ne všechny země mají tendenci ji primárně používat. Podle mého názoru jsou země, u kterých se zkrácený výraz používá velmi často - např. USA a naopak ty, které zkratku nepoužívají vůbec nebo jen výjimečně, např. Japonsko.

4.2. RUSKÉ ZKRATKY OZNAČUJÍCÍ VLASTNÍ NÁZVY ORGANIZACÍ

Další tematickou skupinu tvoří zkratky, které označují státní, komerční, národní, mezinárodní či světové organizace a instituce. Mnoho takových organizací je spjato s činností Evropské unie a dalších politických, ekonomických, kulturních či sportovních organizací. Tato tematická skupina je z formálního hlediska mnohem rozmanitější, než skupina předchozí. Najdeme zde jak zkratky iniciálové a fonetické, tak zkratková slova různého typu. Některé zkratky označující názvy organizací a institucí se dokonce adaptovaly natolik, že úplně nahradily původní víceslovné názvy.

Cílem této diplomové práce je analyzovat proces překladu ruské zkratky do češtiny. Ráda bych se ale zamyslela i nad tím, jak vlastně zkratky v ruštině a češtině vznikají, neboť to může podle mého názoru vést k lepšímu pochopení samotného procesu překladu z ruštiny do češtiny. Je nutné si uvědomit primární původ každé zkratky. Podle tohoto hlediska rozlišujeme:

- zkratky označující mezinárodní či světové organizace, jejichž název nepochází z ruštiny, ale z jiného cizího jazyka, nejčastěji z angličtiny
- zkratky označující názvy ruských organizací a institucí, tzn. původní ruské zkratky

Při překládání zkratk této tematické skupiny se podle mého názoru klade velký důraz na mimojazykový, empirický kontext. Překladatel ke zkratkám přistupuje jako k ustáleným slovním výrazům a překládá je automaticky. S tím samozřejmě souvisí povědomí překladatele o existenci takové organizace a znalost jejího názvu a zkratky v cílovém jazyce. Překladatel by měl vycházet z ustáleného překladatelského řešení v cílovém jazyce a zamezit tak interferenci ruštiny.

Překladatelské postupy u zkratk označujících názvy organizací a institucí můžeme shrnout do čtyř skupin:

- transliterace či transkripce, např. ang. *NATO* → rus. *HATO*, čes. *NATO*
- transplantace – např. zkratka v latině je přenesena do textu v azbuce
- kalkování, tzn. „vnitřní překlad“, a následné vytvoření zkratky v cílovém jazyce, např. ang. *ICRC* → rus. *MKKK*, čes. *ICRC*
- dekomprese – překlad zkratky ve výchozím textu původním souslovím v textu cílovém, např. ang. *EU* → rus. *Европейский союз*, čes. *Evropská unie*

4.2.1. Zkratky označující mezinárodní či světové organizace

V následující tabulce srovnávám anglický, ruský a český název organizací u nejčastějších excerpaných zkratk označujících mezinárodní či světové organizace.

anglická zkratka	nezkrácený název v AJ	ruská zkratka	nezkrácený název v RJ	česká zkratka	nezkrácený název v ČJ
EU	European Union	ЕС	Европейский союз	EU	Evropská unie
UN	United Nations	ООН	Организация Объединённых Наций	OSN	Organizace spojených národů
WTO	World Trade Organization	ВТО	Всемирная торговая организация	WTO	Světová obchodní organizace
OSCE	Organization for Security and Cooperation in Europe	ОБСЕ	Организация по безопасности и сотрудничеству в Европе	OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
NATO	North Atlantic Treaty Organization	НАТО	Организация Североатлантического договора	NATO	Severoatlantická aliance
ASEAN	Association of South East Asian Nations	АСЕАН	Ассоциация государств Юго-Восточной Азии	ASEAN	Sdružení národů jihovýchodní Asie
BRICS	Brazil, Russia, India, China, South Africa	БРИКС	Бразилия, Россия, Индия, Китай, Южно-Африканская Республика	BRICS	Brazílie, Rusko, Indie, Čína, Jižní Afrika
ICRC	International Committee of the Red Cross	МККК	Международный комитет Красного Креста	ICRC	Mezinárodní výbor Červeného kříže

Zdroj: M. Nováková

Jak lze vidět z příkladů v tabulce, většina mezinárodních organizací má svůj zkrácený i nezkrácený název ve všech třech jazykových variantách. Např. ruskou iniciálovou zkratkou **ООН** lze do češtiny přeložit buď iniciálovou zkratkou OSN, nebo nezkráceným českým názvem Organizace spojených národů, srov. př.:

К сожалению, их проигнорировали и в НАТО, и даже в ООН.

Богуžel je ignorovali v NATO a dokonce i v OSN.

(Zdroj: http://www.brno.mid.ru/press/pr_13.html, 27. 1. 2014)

V excerpovaných materiálech byl překlad českou iniciálovou zkratkou OSN zastoupen v 85 %. Z toho usuzuji, že nezkrácený název Organizace spojených národů se používá méně. Přesto uvádím jeden příklad:

*Использование военного вмешательства должно быть ограничено и должно быть решено на основе твердых юридических базисов согласно, под контролем **ООН**.*

*Пoužití vojenské intervence musí být omezeno a mělo by se rozhodovat na základě pevné právní báze se souhlasem a pod kontrolou **Organizace spojených národů**.*

(Zdroj: http://www.czech.mid.ru/press-rel/hot_569.htm, 29. 10. 2014)

Součástí Organizace spojených národů je **Rada bezpečnosti OSN**. V ruských textech se název této instituce označuje dvěma způsoby – iniciálovou zkratkou *СБ ООН* a zkratkovým slovem *Совбеза ООН*. V češtině zkratkové slovo nevzniklo a zkratka SB se nepoužívá. V angličtině naopak, stejně jako v ruštině, zkratka vznikla (srov. př. *UNSC/United Nations Security Council*). Níže uvádím dva příklady ruské zkratky a zkratkového slova označující tuto organizaci. V češtině je v obou případech název „Rada bezpečnosti“ nezkrácený, srov. př.:

*Причем делалось это не только без согласия Дамаска, но и в отсутствие соответствующей резолюции **СБ ООН**.*

*А делало се то nejen bez souhlasu Damašku, ale též bez příslušné rezoluce **Rady bezpečnosti OSN**.*

(Zdroj: http://www.czech.mid.ru/press-rel/hot_436.htm, 30. 10. 2014)

*(...) оружие возвращается в центр глобальной повестки, оно применяется где угодно и как угодно, без всяких санкций **Совбеза ООН**. А если **Совбез** отказывается штамповать подобные решения, то он сразу объявляется устаревшим и неэффективным инструментом.*

*(...) zbraně se vrací doprostřed globální agendy, používají se všude a jakýmkoli způsobem, bez jakékoliv sankce **Rady bezpečnosti OSN**. А pokud **Rada bezpečnosti** odmítá schválit takové rozhodnutí, okamžitě je označena jako zastaralý a neefektivní nástroj.*

(Zdroj: http://www.czech.mid.ru/press-rel/hot_569.htm, 29. 10. 2014)

Velmi často jsem v textech narazila na zkratku **ЕС/ Европейский союз**. V češtině i angličtině se můžeme setkat se dvěma variantami názvu této organizace – slovní spojení a abreviatura (srov. př.: *Evropská unie/EU, European Union/EU*). Ruština kromě iniciálové zkratky „ЕС“ vytvořila také zkratkové slovo „Евросоюз“. Srov. př.:

Палата депутатов поддерживает правительство Чешской Республики в переговорах о совместных действиях в рамках ЕС, НАТО и других международных организациях при решении ситуации в Украине.

Poslanecká sněmovna podporuje vládu České republiky v jednáních o společném postupu v rámci EU, NATO a ostatních mezinárodních organizací při řešení situace na Ukrajině.

(Zdroj: http://www.mzv.cz/moscow/ru/soobschenia_sobytaja/x2014_03_27.html, 13. 9. 2014)

Для отечественной экономики сомнительна другая зависимость, а именно - чешского экспорта от стран ЕС.

*Pro českou ekonomiku je ošemetná jiná závislost – českého exportu na zemích **Evropské unie** včetně právě Německa.*

(Zdroj časopis E15: <http://file.mf.cz/513/2-01-32-E15-0812.pdf>)

*У нас другие технические нормы. И по нормам **Евросоюза** мы не сможем туда поставлять наши товары машиностроения, да и вообще всей промышленности.*

*Мáme jiné technické normy. A podle norem **Evropské unie** nebudeme schopni dodávat na Ukrajinu své strojírenské výrobky a vlastně výrobky celého průmyslu.*

(Zdroj: http://www.czech.mid.ru/press-rel/hot_441.htm, 30. 10. 2014)

V prvním příkladu je ve výchozím i cílovém jazyce iniciálová zkratka. Ve druhém a třetím úryvku vidíme příklady dekomprese. Při analýze všech excerpovaných materiálů jsem došla k závěru, že v ruštině se více objevuje buď iniciálová zkratka, nebo zkratkové slovo, kdyžto čeština dává mnohdy přednost slovnímu spojení v nezkrácené podobě. Příčinou může být větší sklon k univerbizaci ruštiny.

Součástí Evropské unie jsou různé instituce, např. **Rada Evropy** nebo **Evropská komise**. Ruština obvykle názvy těchto institucí také zkracuje, podobně jako tomu bylo např. u Rady OSN. V češtině opět dochází k dekompresi, srov. př.:

*(...) и рассчитываем, что здесь наши европейские партнёры, **Еврокомиссия**, тоже могут и, на мой взгляд, даже должны подставить плечо Украине и помочь решить эту проблему с кассовым разрывом.*

*(...) a předpokládáme, že v tomto případě naši evropští partneři, **Evropská komise**, taktéž mohou a, podle mého názoru, dokonce musí podat pomocnou ruku Ukrajině a pomoci vyřešit tento problém s nedostatkem hotovosti.*

(Zdroj: http://www.czech.mid.ru/press-rel/hot_555.htm, 30. 10. 2014)

*Обратили внимание, что в ходе недавнего заседания **Евросовета** в Брюсселе лидеры стран-членов ЕС «по-тихому» договорились о снятии ограничений на экспорт (...)*

*Všimli jsme si, že v průběhu nedávného setkání **Evropské rady** v Bruselu se vedoucí představitelé členských zemí EU „v tichosti“ dohodli zrušit omezení na vývoz (...)*

(Zdroj: http://www.czech.mid.ru/press-rel/hot_391.htm, 30. 10. 2014)

Až do teď jsme se v této tematické skupině zmiňovali pouze o kalkování nebo multiverbizaci/dekompresi. Dalším překladatelským postupem, který se používá pro překlad názvů organizací a institucí, je transliterace. Výborným příkladem přímé transliterace anglické zkratky do ruštiny i češtiny je zkratka **HATO** (česky NATO).

Organizace NATO vznikla po 2. světové válce jako vojenský pakt, a to podpisem Severoatlantické smlouvy, která dala v podstatě název celé organizaci. V češtině se kromě názvu „NATO“ používá i název „Severoatlantická aliance“, což je vlastně kalk z angličtiny (srov. př.: *North Atlantic Treaty Organization*). S původním ruským slovním spojením „Организация Североатлантического договора“ jsem se v textech nesešla.

Při porovnání vzniku ruských zkratk OOH a HATO, jsem zjistila, že se jedná o zcela odlišný překladatelský postup. V prvním případě byla zkratka vytvořena na základě kalku z angličtiny, kdežto v druhém případě se anglická zkratka transliterovala do ruštiny a češtiny nezávisle na nezkráceném ruském a českém názvu, srov.:

- UN/ United Nations → Организация Объединённых Наций → ООН
- UN/ United Nations → Organizace spojených národů → OSN

- ang. NATO → rus. НАТО
- ang. NATO → čes. NATO

Zkratka NATO/HATO se odlišuje i výslovností. U iniciálových abreviatur se zkratka hláskuje, např. ООН /ó-ó-en/, OSN /ó-es-en/. Zkratka НАТО se však nehlaškuje, ale vyslovuje se jako jedno slovo /nato/ a dokonce nese přízvuk. Z formálního hlediska je to tedy zkratka fonetická. Zkratka se používá jak v psané, tak hovorové komunikaci. Následující příklad je úryvek z řeči jednoho novináře na konferenci s ruským prezidentem V. Putinem:

*„Говорят, хотите в ЕС – сначала в **НАТО**. А чтобы в **НАТО**, у нас такой порядок.“*
*„Říká se, když chcete do EU, nejdřív musíte do **NATO**. A abyste mohli do **NATO**, my to máme zavedeno tak.“*

(Zdroj: http://www.czech.mid.ru/press-rel/hot_569.htm, 29. 10. 2014)

Zajímavostí akronym je to, že mohou tvořit odvozená slova. Od fonetické zkratky НАТО vzniklo slovo **натовцы**. Jak uvádí portál gramota.ru, je to hovorový výraz a používá se pro označení vedoucích členů organizace NATO či jejich vojáků. Jelikož čeština tento výraz nemá, překladatel zvolil překlad opisem. Při tomto způsobu překladu došlo k multiverbizaci. Srov. př.:

*Однако если **натовцев** действительно интересует правда о том, как обстояло дело с российской гуманитарной миссией, включая степень «вовлеченности» или «невовлеченности» МККК, то рекомендуем обратиться в ее штаб-квартиру.*

*Авšак pokud **vedení NATO** skutečně zajímá правда о том, jak то было в případě русской гуманитарной миссии, včetně ступně „angažovanosti“ nebo „neangažovanosti“ ICRC, pak doporučujeme obrátit se на její sídло.*

(Zdroj: http://www.czech.mid.ru/press-rel/hot_435.htm, 30. 10. 2014)

Pomocí transkripce vznikla zkratka **БРИКС**. Organizace БРИКС tvoří 5 zemí světa – Brazílie, Rusko, Indie, Čína a Jihoafrická republika. Jejich ekonomiky patří k nejrychleji se rozvíjejícím ekonomikám světa. Anglická zkratka BRICS vznikla z prvních písmen každého státu v angličtině - Brazil, Russia, India, China, South Africa a transkribovala se do ruštiny i češtiny. Zkratka plní v textu úlohu antecedentu a plný název je postcedent. Jedná se tedy o kataforickou referenci. Srov. př.:

*В этих целях Россия будет наращивать взаимодействие в таких форматах, как «Группа двадцати», **БРИКС** (Бразилия, Россия, Индия, Китай, ЮАР) (...)*

*С tímto cílem bude Rusko stupňovat součinnost v takových formátech, jako je Skupina G-20, **BRICS** (Бразилия, Россия, Индия, Китай, ЮАР) (...)*

(Zdroj: http://www.czech.mid.ru/kontseptsiya_vneshney_politiki_rf_2013.pdf, 8. 9. 2014)

4.2.2. Zkratky označující názvy ruských organizací a institucí

Následující příklady se budou týkat organizací, které vznikly v Rusku, jejich název je tedy primárně ruský. Např. organizace **СНГ**/ Содружество Независимых Государств. Název organizace se do češtiny překládá pomocí kalku (Společenství nezávislých států). Vznikla také iniciálová zkratka SNS. Srov. př.:

*Визы для въезда или проезда через страны **СНГ** оформляются в консульских учреждениях соответствующих государств.*

Виза pro vstup do zemí SNS se vyřizují na konzulárních úřadech příslušných států.

(Zdroj: http://www.brno.mid.ru/visa_01.html#1, 27. 1. 2014)

*Главной задачей Торгово-промышленной палаты по странам **СНГ** (Палата СНГ) является помощь чешским фирмам при поиске новых партнёров в Российской Федерации и других странах **СНГ**.*

*Главным úkolem Komory pro hospodářské styky se **Společenstvím nezávislých států**, speciální obchodní komory (Komora SNS) je pomáhat českým firmám při vyhledávání nových partnerů v Ruské federaci a dalších zemích **Společenství nezávislých států**.*

(Zdroj časopis E15: <http://file.mf.cz/089/3-01-44-E15-special-1212.pdf>)

V dalším příkladu uvádím ruskou zkratku **ТПП**/ Торгово-промышленная палата Российской Федерации. Tato iniciálová zkratka byla do češtiny přeložena pomocí kalku. Zjistila jsem, že ruská zkratka je dost rozšířená. Na internetových stránkách Ruského korpusu se nachází asi 100 příkladů použití této zkratky. Zkratka byla opublikována např. také ve slovníku zkratek od M. Vágnerové (2001), srov. př.:

В марте 2006 года по инициативе ТПП РФ и ОАО «РЖД» был учреждён Деловой совет по сотрудничеству с Чехией.

*В březnu 2009 была з инициативы **Обходні а průmyslové komory RF** а společnosti Ruské železnice (RŽD), založena Rada podnikatelů pro spolupráci s Českou republikou.*

(Zdroj časopis E15: <http://file.mf.cz/089/3-01-44-E15-special-1212.pdf>)

Ačkoliv se můžeme i v českých překladech setkat se zkrácenou formou OPK, je zkratka většinou uvedena pouze v závorce vedle plnohodnotného slovního spojení „Obchodní a průmyslová komora“.

V Rusku, stejně tak jako v Česku, existuje řada ministerstev. Zkracování názvu ministerstev má v ruském jazyce tradici. Použití zkratk nebo zkratkových slov u názvů ministerstev je do jisté míry závislé také na stylu a míře oficiálnosti dokumentů. V následující tabulce uvádím názvy některých ruských ministerstev:

МВД России	Министерство внутренних дел Российской Федерации
МИД России	Министерство иностранных дел Российской Федерации
МЧС России	Министерство Российской Федерации по делам гражданской обороны, чрезвычайным ситуациям и ликвидации последствий стихийных бедствий
Минкультуры России	Министерство культуры Российской Федерации
Минобороны России	Министерство обороны Российской Федерации
Минфин России	Министерство финансов Российской Федерации
Минтруд России	Министерство труда и социальной защиты Российской Федерации
Минздрав России	Министерство здравоохранения Российской Федерации

Zdroj: M. Nováková

Některé názvy ruských ministerstev jsou natolik dlouhé, že univerbizace je přímo nezbytná, srov. př.: *Министерство Российской Федерации по делам гражданской обороны, чрезвычайным ситуациям и ликвидации последствий стихийных бедствий*, zkráceně **МЧС России**. V České republice ministerstvo s totožnou funkcí neexistuje, proto překladatel v tomto případě zvolil překlad opisem, čímž došlo k částečné generalizaci názvu, srov. př.:

В реализацию этой миссии взносы деньгами и «натурой» могли бы вносить национальные структуры, в нашем случае – МЧС России.

*Na realizaci této mise příspěvky v hotovosti a v „naturáliích“ by mohly vnášet národní struktury, v našem případě, **ruské ministerstvo pro mimořádné situace**.*

(Zdroj: http://www.czech.mid.ru/press-rel/hot_385.htm, 30. 10. 2014)

V češtině se zkracují některé názvy ministerstev také (např. MZV, MŠMT), ale není to tak běžné jako v ruštině, srov. př.:

Заявление МИД России по ситуации с реализацией Минских договоренностей об урегулировании украинского кризиса и проведении выборов на Юго-Востоке страны

Prohlášení MZV Ruska k situaci ohledně realizace minské dohody o urovnání ukrajinské krize a konání voleb v jihovýchodní části země.

(Zdroj: http://www.czech.mid.ru/press-rel/hot_576.htm, 29. 10. 2014)

4.3. RUSKÉ ZKRATKY OZNAČUJÍCÍ VLASTNÍ NÁZVY FIREM

Vlastní názvy firem, podniků a společností, ať už státních nebo komerčních, jsou dalším rozsáhlým zdrojem, ze kterého mohou čerpat. V praxi se s různými názvy firem setkávám velmi často a mohu konstatovat, že v mnoha případech se jedná právě o zkratku.

Jedním z cílů při zakládání nějaké společnosti nebo firmy je jistě to, aby byl její název pro zákazníka dobře zapamatovatelný. Měl by být tedy poutavý, ale také jednoduchý a krátký. Zkratka je skvělým nástrojem k tomu, aby název společnosti splňoval právě tato kritéria. Zkrácený název firmy se často objevuje také v logu firmy, na reklamních předmětech apod.

Způsob zkracování může být různý. Zkratku tvoří buď první písmena víceslovného názvu společnosti, v tom případě se jedná o iniciálovou abreviaturu, nebo je zkratka tvořena několika začátečními písmeny výrazů víceslovného názvu – jde tedy o zkratkové slovo. Třetím typem je zkratka fonetická, kterou tvoří úvodní hlásky výrazů víceslovného názvu společnosti. Tento typ se vyskytuje méně.

4.3.1. Iniciálové zkratky

Ruské zkratky tohoto typu se do češtiny většinou překládají dvěma způsoby. Buď se zkratka transliteruje, nebo se dešifruje ruský víceslovný název a ten se poté přeloží do cílového jazyka, tedy češtiny. V tom případě se jedná o multiverbizaci. Časté bývá také spojení obou výše uvedených způsobů.

Způsob práce s ruskou zkratkou označující název společnosti bych ráda ukázala na konkrétním příkladu, např. běloruská firma **МАЗ**/ Минский автомобильный завод se do češtiny transliteruje, srov. př.:

*Na konci 70. let začaly v Minském Automobilovém Závodě (odtud název **MAZ**) práce na stroji, jehož účel nebyl veřejně známý ani tehdy a nevíme o něm nic ani dnes, pětadvacet let po pádu železné opony.*

(Zdroj: <http://www.autoforum.cz/fascinace/maz-7907-tajny-obri-nakladak-sovetu-mel-24-hnanych-kol/>, 15. 1. 2015)

Zkratka MAZ se transliterovala také do angličtiny a funguje zde jako název společnosti spolu s nezkráceným anglickým názvem Minsk Automobile Plant, srov. př.:

*«**MAZ**» — это бренд, завоевавший признание своей продукции не только в Беларуси, но и далеко за ее пределами. Продукция **Минского автомобильного завода** – это техника, соответствующая экологическим стандартам Евро-3, Евро-4, Евро-5.*

(Zdroj: <http://maz.by/about/today/>, 15. 1. 2015)

***MAZ** is a brand that has won recognition of its vehicles not only in Belarus but also far beyond. The production of **Minsk Automobile Plant** is the equipment meeting requirements of Euro-3, Euro-4 and Euro-5 ecological standards.*

(Zdroj: <http://maz.by/en/about/today/>, 15. 1. 2015)

I u této tematické skupiny má velký význam faktor mimojazykový, tzv. empirický kontext. Zpozorovala jsem, že čím známější je pojmenovaný objekt nebo společnost, tím běžněji se zkratka místo víceslovného názvu používá. U velmi známých společností se nezkrácený název společnosti většinou neuvádí vůbec, srov. př.:

*Многообещающе выглядит сотрудничество с московским **МХАТом**.*

*Velmi slibně se rýsuje i spolupráce s moskevským **МСНАТ**.*

(Zdroj: <http://file.mf.cz/089/3-01-44-E15-special-1212.pdf>, 23. 5. 2014)

U, pro české publikum, méně známých zkratk označujících název společnosti je naopak multiverbizace nezbytná. Ruská zkratka je do češtiny přeložena pomocí kalku ruského víceslovného názvu. Česká zkratka je uvedena v závorce a může sloužit jako textový referent, srov. př.:

*В марте 2006 года по инициативе ТПП РФ и ОАО «**РЖД**» был учрежден Деловой совет по сотрудничеству с Чехией.*

*В březnu 2006 byla z iniciativy Obchodní a průmyslové komory RF a společnosti **Ruské železnice (RŽD)**, založena Rada podnikatelů pro spolupráci s Českou republikou.*

(Zdroj: <http://file.mf.cz/089/3-01-44-E15-special-1212.pdf>, 6. 3. 2014)

4.3.2. Zkratková slova

Druhou skupinu z hlediska formálního tvoří zkratková slova. Pro zkratková slova je charakteristická jejich nezávislost od původního víceslovného názvu. Fungují jako samostatná slova, která se skloňují a mají svůj přízvuk. U zkratkových slov označujících názvy společností je nejběžnějším překladatelským postupem transliterace (srov. př.: rus. **БЕЛАЗ**/ Белорусский автомобильный завод, čes. **BELAZ**).

Také název společnosti Gazprom patří do skupiny zkratkových slov. Vznikl z názvu «газовая промышленность», a to spojením počátečních částí obou slov. Do češtiny se název transliteruje, srov. př.:

*«**Газпром**» взял, проплатил аванс за транзит нашего газа в Европу – **НАК** [**«Нафтогаз»**] Украины взял и этот аванс вернул.*

Gazprom zaplatil předem za tranzit našeho plynu do Evropy, ale ukrajinský NAK [Naftogaz] najednou tuto zálohu vrátil.

(Zdroj: http://www.czech.mid.ru/press-rel/hot_441.htm, 30. 10. 2014)

Může nastat i taková situace, že název společnosti není v cílovém jazyce stěžejní. Překladatel tak může název úplně vynechat, přičemž obsahová stránka se pro českého čtenáře nemění, srov. př.:

Компания относится к группе компаний ГАЗПРОМ, крупнейшего поставщика природного газа в мире

Patříme do rodiny jednoho z největších dodavatelů plynu na světě.

(Zdroj: <http://www.vemexenergie.cz/ru/sru/o-nas-3>, 7. 11. 2013)

4.3.3. Zkratky označující název české společnosti

Ráda bych se zde krátce zmínila, že trend zkracování názvů firem se projevuje také v českém jazyce. Pro srovnání uvádím např. cestovní kancelář ČEDOK/ Česká cestovní a dopravní kancelář, leteckou společnost ČSA/ České aerolinie nebo energetickou společnost ČEZ/ České energetické závody. I v tomto případě společnosti vsadily na krátký a lehce zapamatovatelný název, srov. př.:

В конце ноября, после пятилетних подготовительных работ, энергетическая компания ЧЭЗ подала заявку на достройку двух новых атомных блоков АЭС Темелин.

Po pěti letech přípravných prací zažádala na konci listopadu elektrárenská společnost ČEZ o povolení pro stavbu dvou nových jaderných bloků v Temelíně.

(Zdroj: <http://file.mf.cz/089/3-01-44-E15-special-1212.pdf>, 9. 4. 2014)

В этот же период в сотрудничестве с «Аэрофлотом» компания ЧСА начнёт летать в Сочи и Казань.

Ve stejném období ve spolupráci s Aeroflotem začne ČSA létat i do Soči a do Kazaně.

<http://file.mf.cz/513/2-01-32-E15-0812.pdf> 9-4-2014

Proces překladu funguje tedy i obráceně, z češtiny do ruštiny. Jelikož se jedná o známé společnosti, české zkratky se do ruštiny transliterují.

4.4. RUSKÉ ZKRATKY APELATIV

Druhou velkou skupinu zkratk tvoří podstatná jména obecná (apelativa). Tato skupina je tematicky velmi rozmanitá. Patří zde jak obecná pojmenování, tak různé odborné výrazy např. z oblasti ekonomie nebo techniky. Kromě toho jsem zde zařadila dvě tematické podskupiny, a to zkratky označující formu podnikatelské činnosti a zkratky označující množství a měny. Čeština nemá k tvoření zkratk u obecných podstatných jmen sklony, proto, snad až na pár vyjímek, v překladu používá běžná nezkrácená pojmenování.

4.4.1. Obecná pojmenování

Klasickým příkladem této tematické skupiny je ruská zkratka **СМИ**/ средства массовой информации. Do češtiny bychom toto sousloví přeložili jako „hromadné sdělovací prostředky“. Kromě toho se v češtině ustálil i kratší výraz „media“. Tento výraz byl do češtiny převzat z anglického „mass media“, srov. př.:

*Мы, в Петербурге, с недоумением и разочарованием узнали о нем сначала через Интернет, потом в **СМИ**, и только недавно пришло официальное письмо, в котором господин Гудечек подтверждает эту позицию.*

*My zde, v Petrohradě, jsme se o tom dozvěděli s rozpakou a zklamáním nejprve na internetu, pak z **médií** a jen nedávno přišel oficiální dopis, v němž pan Hudeček potvrdil tuto pozici.*

(Zdroj: http://www.czech.mid.ru/press-rel/hot_554.htm, 30. 10. 2014)

Další zkratka **АЭС**/ атомная электростанция je do češtiny často přeložena slovním spojením „jaderná elektrárna“. Kromě standardního překladu jsem u této zkratky však našla i méně časté případy, a to úplné vynechání výrazu či překlad iniciálovou zkratkou JE. Tuto zkratku je možné použít v kontextu odborné komunikace, nebo u 2. a dalšího odkazu na „jadernou elektrárnu“, srov. př.:

*Претенденты на достройку 3-го и 4-го блоков **АЭС** «Темелин» уже получили документацию тендерного запроса.*

*Зájemci o dostavbu třetího a čtvrtého bloku **JE** Temelín dostali zadávací dokumentaci, která jim poslouží jako podklad pro přípravu nabídek. (Zdroj: http://www.alvel.cz/download/E15_SPECIAL_MEDVEDEV_fin.pdf, 10. 4. 2014)*

V následujícím příkladu byla zkratka nejenom vynechána, ale došlo také k sémantickému posunu – Temelín je vyjádřen jako místo (lokace), srov. př.:

Строительство третьего и четвертого блока АЭС Темелин должно быть окончено не позже 2025 года.

Stavba třetího a čtvrtého bloku v Temelíně má být hotova nejpozději v roce 2025.

(Zdroj: <http://file.mf.cz/089/3-01-44-E15-special-1212.pdf>, 10. 4. 2014)

Velký pozor bychom si měli dávat na mnohovýznamovost některých zkratek. Např. u zkratky **КПП**/ контрольно-пропускной пункт uvádí portál sokr.cz více než 50 různých významů. Je proto důležité vycházet z kontextu. Podle portálu dic.academic.ru КПП „специально оборудованное место для осуществления контроля и управления проходом людей и проездом транспортных средств в порядке, установленном пропускным режимом“ (Zdroj: http://dic.academic.ru/dic.nsf/eng_rus/), srov. př.:

*Согласие Киева было получено нотой МИД Украины от 12 августа, а на **КПП** «Донецк» более недели работали украинские таможенники и пограничники.*

*Souhlas Kyjeva obsahovala nota ministerstva zahraničních věcí Ukrajiny ze dne 12. srpna a na **pohraničním přechodu** „Doněck“ více než týden pracovali ukrajinští celníci a příslušníci pohraniční stráže.*

(Zdroj: http://www.czech.mid.ru/press-rel/hot_435.htm, 30. 10. 2014)

Doslovný překlad by zde nebyl vhodný, proto překladatel zvolil sémantickou transformaci. Zkratka byla přeložena nikoliv na základě složky lexikální, ale sémantické, tedy na základě významu. Tuto překladatelskou transformaci nazýváme explikace neboli překlad opisem.

O zrádnosti překladu ruských zkratek, svědčí i příklad následující. V ruském textu je uvedena zkratka **ПРО**, což je vojenský termín, který vzniknul ze sousloví „противоракетная оборона“. Do cílového jazyka byla zkratka transliterována a vznikl výraz PRO, pro české čtenáře naprosto neznámý. Tento způsob překladu je u uvedené zkratky nevhodný. Následující úryvek je příkladem takového nevhodného překladu:

И начало этому опасному, безусловно, процессу положили именно Соединённые Штаты Америки, когда в 2002 году в одностороннем порядке вышли из Договора по ПРО (...)

A podnět k tomuto nebezpečnému, to rozhodně, procesu daly Spojené státy, když v roce 2002 jednostranně odstoupily od Smlouvy PRO (...)

(Zdroj: http://www.czech.mid.ru/press-rel/hot_569.htm, 29. 10. 2014)

Při hledání na internetu jsem zjistila, že „Договор по ПРО“ je „Договор об ограничении систем противоракетной обороны“. V českém jazyce zkratka označující tuto smlouvu existuje také, ale je převzatá z angličtiny, proto zde není transliterace z ruštiny vhodná. Označuje se jako „smlouva ABM“ (z anglického „Anti-Ballistic Missile Treaty“). Překladatel tedy zřejmě nebral ohled na empirický kontext.

Další možností je překlad opisem, např. „Smlouva o omezení systémů protiraketové obrany z roku 1972“. V tom případě se sice již nejedná o oficiální název dokumentu, na druhou stranu je pro běžné čtenáře, kteří se neorientují v oblasti politických smluv, podle mého názoru překlad opisem srozumitelnější, jelikož si čtenář již nemusí dohledávat, o jakou smlouvu se jedná.

V případě, že překladatel nemůže najít úplný ekvivalent v cílovém jazyce, je někdy lépe výraz naturalizovat, aby nedocházelo ke zbytečné interferenci, srov. př.:

*Какие-то обменные образовательные программы были отменены, какие-то **НКО** были отрезаны от финансирования, хотя они не занимались политикой, поиск иностранных агентов, регистрация двойного гражданства.*

*Určité výměnné vzdělávací programy byly zrušeny, určité **nekomerční organizace** byly zbaveny financování, i když se nezabývaly politikou, hledání zahraničních agentů, registrace dvojitého občanství.*

(Zdroj: http://www.czech.mid.ru/press-rel/hot_569.htm, 29. 10. 2014)

V příkladu výše došlo podle mého názoru k interferenci ruštiny. Já bych raději volila překlad výrazu НКО/негосударственная коммерческая организация jako soukromá organizace.

4.4.2. Zkratky z oblasti administrativy, ekonomie a techniky

Při vyplňování formulářů, v obchodních smlouvách či jiných dokumentech se setkáváme s iniciálovými zkratkami **ФИО** a **ИНН**. Obzvláště zkratka **ФИО** mě zaujala, neboť nevznikla ze slovního spojení, ale byla vytvořena ze tří samostatných slov „фамилия, имя и отчество“. Je to tedy zkratka označující jméno, jméno po otci a příjmení. Navíc, jelikož jméno po otci se používá pouze v ruskojazyčných zemích, dochází při překladu k jeho redukci, srov. př.:

*Клиент, прежде всего, обязан проинформировать Банк об изменении **ФИО**, официального наименования или названия фирмы, почтового адреса (...)*

*Клиент je především povinen informovat Banku o změně **jména a příjmení**, obchodní firmy nebo názvu, Korespondenční adresy (...)*

(Zdroj: <http://www.sberbankcz.cz/ru/o-bance/noz>, 9. 10. 2014)

Druhá zkratka **ИНН**/ идентификационный номер налогоплательщика se do češtiny překládá iniciálovou zkratkou **IČO**/ identifikační číslo osoby. Jedná se o termín, a proto je jiný způsob překladu u této zkratky nežádoucí. Srov. př.:

*Компания «Sberbank CZ, a.s.», **ИНН** 25083325, зарегистрированная в Торговом реестре Городского суда Праги (...)*

*Společnost Sberbank CZ, a.s., **IČO**: 25083325, zapsaná v obchodním rejstříku vedeném Městským soudem v Praze (...)*

(Zdroj: <http://www.sberbankcz.cz/ru/o-bance/noz>, 9. 10. 2014)

Mnoho zkratk je spjata s oblastí ekonomie. Za všechny bych ráda uvedla alespoň zkratku **ВВП**/ валовой внутренний продукт a **НДС**/ налог на добавленную стоимость. Jednoznačnost významů je zde klíčová, proto není možný např. překlad opisem. Ruská zkratka se překládá buď zkratkou českou, nebo nezkráceným názvem v češtině. Srov. př.:

*Северо-Западный федеральный округ и город Санкт-Петербург создают одну десятую **ВВП** всей России.*

*Северозáпад Рускé федерáце představuje trh o velikosti 11,5 milionu obyvatel, který производит зhruba deset procent рускého **hrubého domácího produktu**.*

(Zdroj: <http://file.mf.cz/089/3-01-44-E15-special-1212.pdf>, 5. 6. 2014)

*Разработка полезных ископаемых и энергетика остаются наиважнейшими столпами российской экономики, составляющими около трети **ВВП**.*

*Тěžba a energetika tak zůstávají nejdůležitějším pilířem ruského hospodářství, když generují asi třetinu **HDP**.*

(Zdroj: <http://file.mf.cz/089/3-01-44-E15-special-1212.pdf>, 5. 6. 2014)

Tak jako tomu bylo u zkratk ekonomických, i zde platí pravidlo jednoznačnosti. K technickým zkratkám řadím např. **КПГ**/ компримированный природный газ a **ЧПУ**/ числовое программное управление. V češtině existují synonymní termíny, které vznikly transliterací z angličtiny (CNG/ Compressed Natural Gas a CNC/ Computer numeric control). Kromě zkratky CNG se v češtině používá také český název „stlačený zemní plyn“, nicméně v technických textech je upřednostňována zkratka, srov. př.:

*По сравнению с бензином или дизельным топливом, **КПГ** значительно сокращает выбросы в атмосферу.*

CNG jako palivo pro motorová vozidla ve srovnání s benzínem či naftou výrazně snižuje emise vypouštěné do ovzduší.

(Zdroj: <http://www.vemexenergie.cz/ru/mru/optoviki-2/kpg-4>, 7. 11. 2013)

V oblasti techniky můžeme obecně sledovat velký vliv angličtiny na češtinu, která si technické zkratky netvoří sama, tak jako je tomu v ruštině, ale transplantuje je do češtiny z angličtiny.

4.4.3. Zkratky označující právní formy podnikání

V České republice a v Rusku, stejně tak, jako je tomu ve většině zemí světa, fungují právní formy podnikání. Kromě fyzických osob existují také formy právnické, které se dělí na různé typy společností. I když můžeme mezi právními formami podnikání v Rusku a v České republice najít určitou podobnost, nelze je vždy zaměňovat, což stěžuje samotný proces překlada těchto ruských zkratk.

Kromě toho, že se právní formy podnikání v obou zemích ve většině případů neshodují významově, jsou rozdílné i z hlediska formálního. První rozdíl, kterého si jistě každý všimne, je u názvů firem a společností v ruštině to, že typ právní formy podnikání se píše ještě před samotný název této společnosti a neodděluje se čárkou. V češtině je naopak typ právní formy podnikání uveden až za názvem společnosti a od názvu společnosti se čárkou odděluje. Z formálního hlediska jsou ruské zkratky označující formu podnikatelské činnosti zkratkami iniciálovými, kdyžto v češtině se jedná o zkratky grafické. Označení nejčastějších forem podnikání právnických osob v Rusku uvádím v následující tabulce.

АО	Акционерное общество
АООТ	Акционерное общество открытого типа
АОЗТ	Акционерное общество закрытого типа
ЗАО	Закрытое акционерное общество
ОАО	Открытое акционерное общество
ООО	Общество с ограниченной ответственностью
ТОО	Товарищество с ограниченной ответственностью
ГП	Государственное предприятие
ЧП	Частное предприятие

Zdroj: M. Nováková

Jak jsem již uvedla, formy podnikání v Rusku a Česku se ve svém významu ne vždy shodují. Např. akciová společnost se v Rusku dělí na akciovou společnost „otevřeného“ a „uzavřeného“ typu. V Rusku existuje asi 15 zkratk, které označují, o jakou společnost se jedná. Oproti tomu v České republice jsou pouze asi 4 typy právnických osob. Nejznámější z nich jsou akciová společnost (a.s.) a společnost s ručením omezením (s.r.o.). Podle knihy *Obchodní ruština* od L. Mrověcové (2009) je ekvivalentem české zkratky a.s. je ruská zkratka АО. Společnost s ručením omezením (s.r.o.) má v ruštině dva ekvivalenty – „ООО“ a „ТОО“ (Mrověcová, 2009: 166)

Otázka ekvivalentnosti těchto zkratk je ovšem poněkud sporná, neboť zkratky a.s., s.r.o. apod. mohou mít pouze společnosti zaregistrované v České republice. Proto by např. překlad ruské společnosti ООО «Первый Чешско-Российский Банк» – První česko-ruská banka, s.r.o. mohl být správný z jazykového hlediska, ale z právního hlediska se jedná o překlad chybný. I když zkratka má ekvivalent v cílovém jazyce, nelze jej použít,

neboť nezohľadňuje mimojazykovou realitu. Z tohoto dôvodu se takovému prekladu väčšinou prekladateľé vyhýbajú a zkratku, označujúcu právni status spoločnosti v cívovém jazycy, češtině, úplně vynechávají, srov. př.:

*На сегодняшний день состав участников Делового совета насчитывает 27 предприятий, в том числе 6 машиностроительных предприятий, 5 банков, многоотраслевые холдинги и предприятия энергетики, среди них: **ОАО** «Российские железные дороги», **ООО** «Первый Чешско-Российский Банк», **ОАО** «ТАТНЕФТЬ», **ОАО** «АФК Система», **ЗАО** «Атомстройэкспорт» и др.*

V současnosti tvoří radu 27 podniků, z toho je šest strojírenských, pět bank, dále odvětvové holdingy, energetické a další podniky. Jejimi členy jsou například: Ruské železnice, První Česko-Ruska banka, TATNEFT', AFK Systéma, Atomstrojexport a další.

(Zdroj: <http://file.mf.cz/089/3-01-44-E15-special-1212.pdf>, 9. 4. 2014)

Povědomí o tomto typu zkratek je velmi důležité. Pro nezkušené prekladatele může neznalost znamenat chybu v prekladu, která pak mění celý název spoločnosti, což samozřejmě není žádoucí. Srov. př. mechanického, tedy nesprávného převodu ruské zkratky:

*В 2010 году был подписан значимый контракт с компанией **ЗАО** «Урал Метанол Групп» на постройку завода по изготовлению метанола, и в рамках проекта модернизации «Уралвагонзавода» был введен в эксплуатацию самый крупный в мире цех по лакировке грузовых вагонов.*

*V roce 2010 byl podepsán významný kontrakt se společností **ЗАО** Uralmetanolgroup na výstavbu závodu na výrobu metanolu a v rámci projektu modernizace Uralvagonzavodu byla uvedena do provozu největší lakovna nákladních vagonů na světě.*

(Zdroj: <http://file.mf.cz/513/2-01-32-E15-0812.pdf>, 6. 3. 2014)

4.4.4. Zkratky označující množství a měnu

Při pozornějším zkoumání této tematické skupiny jsem došla k závěru, že z formálního hlediska se jedná o nejjednoznačnější tematickou skupinu. Ve všech případech, na které jsem narazila, byl proces překladu následující. V ruštině bylo množství či měna vyjádřena grafickou zkratkou. V češtině v těchto případech zkratka nebyla a výraz byl nahrazen nezkráceným ekvivalentním slovem, srov. př.:

За минувший год он составил 511 млн тонн нефти и 670 млрд кубометров природного газа.

V případě ropy to bylo za celý loňský rok přes 511 milionů tun, v případě plynu 670 miliard metrů krychlových.

(Zdroj: <http://file.mf.cz/089/3-01-44-E15-special-1212.pdf>, 6. 3. 2014)

Základní zkratky označující množství uvádím v následující tabulce:

ruská zkratka	český překlad	matematické vyjádření
тыс.	tisíc	1 000
млн	milion	1 000 000
млрд	miliarda	1 000 000 000
трлн	bilion	1 000 000 000 000

Zdroj: M. Nováková

Záhadou pro mě bylo, zda li se za těmito ruskými zkratkami píše tečka, či nikoliv. Na internetových stránkách gramota.ru jsem se dozvěděla, že tečka by se měla psát pouze za zkratkou тыс., která vznikla odseknutím konce slova. Ostatní zkratky (млн, млрд a трлн) vznikly vynecháním samohlásek, a proto se za nimi čárka nepíše. Jak jsem dále zjistila na základě malého průzkumu po internetu, použití či nepoužití tečky u těchto zkratek je mnohdy záhadou také pro Rusy, a proto lze v textech a článcích na internetu často nalézt obě varianty. Na příkladech níže uvádím gramaticky správné varianty v ruštině a jejich překlad do češtiny, srov. př.:

*В рамках согласованного «зимнего пакета» также зафиксирована на срок до 31 марта 2015 года цена поставок российского газа: 385\$ за **тыс.** кубических метров.*

*Jako součást dohodnutého "zimního balíčku" byla takéž zakotvena cena dodávek ruského plynu do 31. března 2015 ve výši 385 dolarů za **tisíc** metrů krychlových.*

(Zdroj: http://www.czech.mid.ru/press-rel/hot_564.htm, 29. 10. 2014)

*Размер российского банковского рынка составляет примерно 1 **трлн** долларов США, причем общий объем кредитов европейских банков очень незначителен.*

*Velikost ruského bankovního trhu je zhruba jeden **bilion** dolarů, přičemž na celkových půjčkách mají západoevropské banky velmi zanedbatelný podíl.*

(Zdroj: <http://file.mf.cz/513/2-01-32-E15-0812.pdf>, 6. 3. 2014)

U označení měn jsem se v souvislosti s ruskými zdroji nejčastěji setkala se zkratkami rublu a dolaru. Grafická zkratka rublu má několik variant zkracování: *р., руб., рубл.* V češtině se název rublu nezkracuje. Pro označení amerického dolaru jsem se setkala jak s variantou *доллар США*, tak zkráceným *долл. США*. Pro zkrácení názvu dolaru se používá ikona \$ nebo se označení napíše nezkráceně, srov. př.:

*По российским статистическим данным только за первое полугодие 2012 г. российские компании инвестировали в экономику Чехии 113 млн. **долл. США**, а объем накопленных инвестиций составил 459 млн. **долл. США** (...)*

*Podle ruských statistických údajů investovaly do české ekonomiky pouze za první pololetí roku 2012 ruské společnosti částku 113 **milionů dolarů** a objem celkových investic je 459 **milionů dolarů** (...)*

(Zdroj: <http://file.mf.cz/089/3-01-44-E15-special-1212.pdf>, 6. 3. 2014)

Kromě dvou výše uvedených jsem se v textech setkávala také s měnou euro. Tato měna má mezinárodní zkratku EUR, a dočkala se, stejně jako dolar, také grafické podoby €. Na závěr této podkapitoly bych ráda uvedla další možné řešení při překladu, na které jsem u této zkratky narazila, a to transplantaci české zkratky do ruského textu. Ačkoliv má

diplomová práce se zabývá opačným způsobem překladu (tedy z ruštiny do češtiny), považuji za zajímavé srovnat i možnost překladu z češtiny do ruštiny, srov. př.:

*При всех наличных Платёжных транзакциях, превышающих 1000 (одну тысячу) **EUR** или эквивалент в другой валюте Банк обязан провести идентификацию Клиента.*

*Při všech hotovostních platebních transakcích převyšujících 1.000 (jeden tisíc) **EUR** nebo ekvivalent v jiné měně je Banka povinna provést identifikaci Klienta.*

(Zdroj: <http://www.sberbankcz.cz/ru/o-bance/noz>, 9. 10. 2014)

Tento úryvek jsem vybrala z dokumentu Obchodních podmínek jedné nejmenované české pojišťovny. Zkratka se transplantovala z latinky do azbuky, a jelikož je dokument určen pro ruské občany, žijící v České republice, vybraný způsob překladu v tomto případě nenarušuje jasnost textu, a proto jej považuji za zdařilý.

5. TRANSLATOLOGICKÉ HLEDISKO TŘÍDĚNÍ EXCERPOVANÝCH ZKRATEK

V předchozích kapitolách jsem se zmiňovala o nejrůznějších způsobech překladu z ruštiny do češtiny. V následující kapitole se pokusím shrnout překladatelské postupy, které se používají právě pro překlad zkratek, a uvedu konkrétní příklady. Vycházím přitom z klasifikace překladatelských postupů Z. Vychodilové (Vychodilová 2013: 33 - 43).

5.1. FORMÁLNÍ TRANSFORMACE

○ TRANSLITERACE

Při transliteraci se reprodukuje grafická podoba slova ve výchozím jazyce do jazyka cílového, srov. př.:

*Чемпионат Чехии по хоккею (Экстралига) получил в лице **KXЛ** серьезного конкурента, который реально претендует на значительную часть местного рынка. Ческа Extraliga získala v podobě **KHL** vážného konkurenta, který si činí reálný nárok na značnou část místního trhu.*

(Zdroj časopis E15 :<http://file.mf.cz/089/3-01-44-E15-special-1212.pdf>)

K transliteraci může docházet jak u zkratek iniciálových a fonetických, tak u zkratkových slov. Translitarace je nejčastějším překladatelským postupem při překladu vlastních jmen, srov. př.:

«Газпром» перешёл на порядок предоплаты и в соответствии с контрактом не может уже изменить условия поставок.

***Gazprom** přešel na platbu předem a podle kontraktu již nemůže měnit podmínky dodávky.*

(Zdroj: http://www.czech.mid.ru/press-rel/hot_555.htm, 30. 10. 2014)

○ **TRANSKRIPCE**

Při transkripci se reprodukuje zvuková podoba slova ve výchozím jazyce do jazyka cílového. Tento překladatelský postup byl v excerpovaných materiálech méně častý. Srov. př. transkripce z anglického zkratky BRICS [briks].

*Развитие стратегического сотрудничества с Бразилией, в том числе в рамках **БРИКС**, а также партнерских отношений с Аргентиной (...)*

*Rozvoj strategické spolupráce s Brazílií, mimo jiné v rámci **BRIKS**, a takéž partnerských vztahů s Argentinou (...)*

(Zdroj: http://www.czech.mid.ru/kontsepsiya_vneshney_politiki_rf_2013.pdf, 8. 9. 2014)

○ **TRANSPLANTACE**

Při transplantaci se výraz beze změny přenese z jazyka výchozího do jazyka cílového, z jedné grafické soustavy v druhou. Transplantace výrazu v azbuce do latinky není běžná. V následujícím příkladu je výchozím jazykem čeština. Jedná se tedy o překlad z češtiny do ruštiny, srov. př.:

*Banka zřizuje a vede termínované vklady v měně **CZK**, nebo v jiných měnách stanovených Bankou.*

*Банк открывает и ведет срочные вклады в валюте **CZK** или в других валютах, определенных Банком.*

(Zdroj: <http://www.sberbankcz.cz/ru/o-bance/noz>, 9. 10. 2014)

Mnoho zkratk se transliteruje do ruštiny a češtiny z angličtiny. V následujícím příkladu uvádím transliteraci zkratky ICT (z anglického „Information and Communication Technologies“), srov. př.:

*В связи с ростом интереса к чешским продуктам и услугам в области **ICT** на российском рынке Посольство в Москве организовало в сотрудничестве с Чешской ассоциацией **ICT** – **Czech ICT Alliance** продолжавшуюся целый день презентацию пяти чешских фирм из области **ICT** в парадных помещениях Посольства.*

V návaznosti na rostoucí zájem o české produkty a služby v oblasti ICT na ruském trhu ZÚ Moskva uspořádalo ve spolupráci s Czech ICT Aliance celodenní prezentaci pěti českých firem z oblasti ICT v reprezentativních prostorách úřadu.

(Zdroj: http://www.mzv.cz/moscow/ru/torgovlja_ekonomika/x2011_06_24/x2015_03_25_1.html, 23. 3. 2015)

○ **KALK**

Tzn. doslovný překlad. Při kalkování si jeden jazyk doslovně přeloží slovní spojení z jiného jazyka a pak ho sám používá, srov. př.:

Главной задачей Торгово-промышленной палаты по странам СНГ (Палата СНГ) является помощь чешским фирмам при поиске новых партнёров в Российской Федерации и других странах СНГ.

Главным úkolem Komory pro hospodářské styky se Společenstvím nezávislých států, speciální obchodní komory (Komora SNS) je pomáhat českým firmám při vyhledávání nových partnerů v Ruské federaci a dalších zemích Společenství nezávislých států.

(Zdroj časopis E15: <http://file.mf.cz/089/3-01-44-E15-special-1212.pdf>, 10. 10. 2014)

Také výraz, který se do češtiny kalkulaje, se může následně zkrátit. Vzniká tak poměrně velká skupina zkratek, které vznikly univebizováním kalkovaného názvu.

Мероприятие проходило в здании Евразийской экономической комиссии (ЕЭК) в Москве при участии ее ведущих представителей в области таможенного и технического регулирования (...)

Акце se konala v prostorách Euroasijské ekonomické komise (EEK) v Moskvě za účasti jejich vedoucích představitelů v oblasti celní a technické regulace (...)

(Zdroj: http://www.mzv.cz/moscow/ru/torgovlja_ekonomika/x2015_02_09.html, 9. 2. 2015)

○ MULTIVERBIZACE

Multiverbizace, neboli transformace zkratky v analytickou lexikální jednotku, je při překladu ruských zkratk do češtiny poměrně častá. Používá se u překladu proprií i apelativ, srov. př.:

*Обратили внимание, что в ходе недавнего заседания **Евросовета** в Брюсселе лидеры стран-членов ЕС «по-тихому» договорились о снятии ограничений на экспорт на Украину снаряжения, которое может использоваться для внутренних репрессий.*

*Všimli jsme si, že v průběhu nedávného setkání **Evropské rady** v Bruselu se vedoucí představitelé členských zemí EU „v tichosti“ dohodli zrušit omezení na vývoz na Ukrajinu vybavení, které může být použito k vnitřní represii.*

(Zdroj: http://www.czech.mid.ru/press-rel/hot_391.htm, 30. 10. 2014)

Jsou i takové ruské zkratky, které v češtině nemají svůj zkratkový ekvivalent. Jednou z nich je i ruská zkratka **АЗС**/автомобильная заправочная станция. Při překladu do češtiny tak vždy dochází k multiverbizaci, srov. př.:

*Компания «ЛУКОЙЛ Чешская Республика» управляет деятельностью около 60 **АЗС** в Чехии и в Словакии.*

*V České republice a na Slovensku má LUKOIL na 60 **čerpacích stanic**.*

(Zdroj časopis E15: <http://file.mf.cz/089/3-01-44-E15-special-1212.pdf>)

5.2. SÉMANTICKÉ TRANSFORMACE

○ GENERALIZACE

Při generalizaci dochází k významovému zevšeobecnění. Spolu s generalizací se může vyskytovat také naturalizace, srov. př.:

*Согласие Киева было получено нотой МИД Украины от 12 августа, а на **КПП** «Донецк» более недели работали украинские таможенники и пограничники.*

*Souhlas Kyjeva obsahovala nota ministerstva zahraničních věcí Ukrajiny ze dne 12. srpna a na **pohraničním přechodu** „Doněck“ více než týden pracovali ukrajinští celníci a příslušníci pohraniční stráže.*

(Zdroj: http://www.czech.mid.ru/press-rel/hot_435.htm, 30. 10. 2014)

○ EXPLIKACE

Explikace neboli překlad opisem, je sémantická transformace, při níž není výraz přeložen doslovně, jako je tomu např. u kalkování, ale na základě významu. Srov. př.:

В реализацию этой миссии взносы деньгами и «натурой» могли бы вносить национальные структуры, в нашем случае – МЧС России.

*Na realizaci této mise příspěvky v hotovosti a v „naturáliích“ by mohly vnášet národní struktury, v našem případě, **ruské ministerstvo pro mimořádné situace**.*

(Zdroj: http://www.czech.mid.ru/press-rel/hot_385.htm, 30. 10. 2014)

○ REDUKCE

U redukce dochází k redukování, tedy vynechání zkratky. Důvody reduce mohou být různé. Srov. př.:

Фирма G-Team организует поставку на ТЭЦ «Красный октябрь» в Архангельской области двух паровых турбин стоимостью около 100 млн крон и одной турбины за 55 млн крон.

*Firma G-Team dodá **do Krásného Oktjabru** dvě parní turbíny za zhruba sto milionů korun a jednu turbínu do Archangelské oblasti za 55 milionů korun.*

(Zdroj časopis E15: <http://file.mf.cz/089/3-01-44-E15-special-1212.pdf>)

6. VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU

V rámci mé diplomové práce jsem vytvořila také krátký dotazník na téma Práce překladatele s rukou zkratkou a pomocí něj jsem udělala průzkum mezi samotnými profesionálními překladateli z ruštiny.

Většinu kontaktů na překladatele jsem získala na portálu Jednoty tlumočnicků a překladatelů, na němž je velmi přehledně zpracovaná databáze tlumočnicků a překladatelů. Respondenti byli tlumočníci, jejichž mateřským jazykem je čeština. Podařilo se mi získat 20 vyplněných dotazníků a všem zúčastněným touto cestou ještě jednou děkuji. V této kapitole se budu zabývat výsledky mého dotazníku a postřehy, které jsem při komunikaci s překladateli získala. Samotný dotazník se nachází v přílohách.

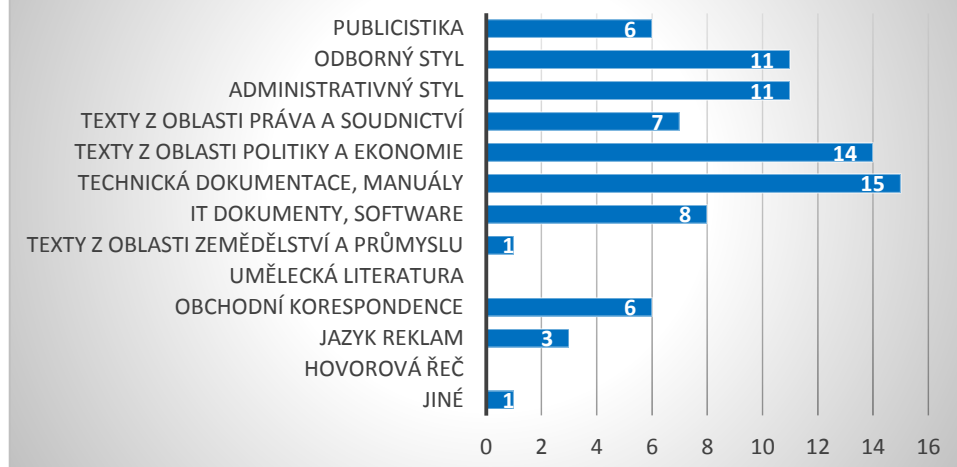
Mojí první otázkou bylo, jak často se překladatelé se zkratkami v ruských textech vlastně setkávají. 75 % dotázaných zvolilo odpověď „velmi často“ nebo „často“, což je podle mě důkazem obliby ruských zkratek v nejrůznějších ruských textech. Viz graf níže.

Zdroj: M. Nováková

Dva dotazovaní na tuto otázku odpověděli, že v souvislosti s texty, které překládají, se s ruskými zkratkami setkávají již méně. Z toho vyplývá, že četnost výskytu ruských zkratek je do určité míry ovlivněna tím, s jakou oblastí témat překladatelé pracují. Oblasti výskytu ruských zkratek srovnávám v grafu následujícím. Uvědomuji si, že uvedené výsledky jsou ovlivněny individuálním tematickým zaměřením dotazovaných překladatelů, přesto si myslím, že relativně dobře odrážejí skutečnost. V následujícím grafu srovnávám počet zvolených odpovědí u každé možnosti.

Oblasti výskytu ruských zkratek

Zdroj: M. Nováková

Více než polovina dotazovaných se shodla na tom, že se nejvíce se zkratkami setkávají v technických textech a manuálech, článcích z oblasti ekonomie, politiky nebo odborných textech. Naopak ani jeden z dotazovaných neuvedl uměleckou literaturu. Tyto výsledky jsou podle mého názoru předvídatelné, jelikož v umělecké literatuře fungují jiné principy, než v běžných textech informativního charakteru. Pokud se tedy zkratka v umělecké literatuře objeví, není to z důvodu ekonomie vyjadřování, ale spíše kvůli navození určitého pocitu či atmosféry u čtenáře.

V následující otázce jsem se snažila zjistit, jak překladatelé postupují, pokud narazí na neznámou zkratku, nebo zkratku, které se do češtiny obtížně překládá. Odpovědi na tuto otázku byly až překvapivě jednoznačné. 19 z 20 dotazovaných se shodli na tom, že by význam zkratky hledali na internetu, v různých vyhledávacích. Téměř polovina dotazovaných by také konzultovala zkratku se specialistou v dané oblasti nebo s kolegou. Dále by zkratku hledali ve slovníku, ať už tištěném nebo internetovém. V případě, že nepomůže ani jedna z variant, nabízí se možnost dotázat se zadavatele překladu, tedy zákazníka anebo agentury, která překlad zadala, jelikož se může jednat o zkratku, která byla vytvořena pouze pro daný konkrétní text nebo konkrétního klienta (tzn. ad hoc).

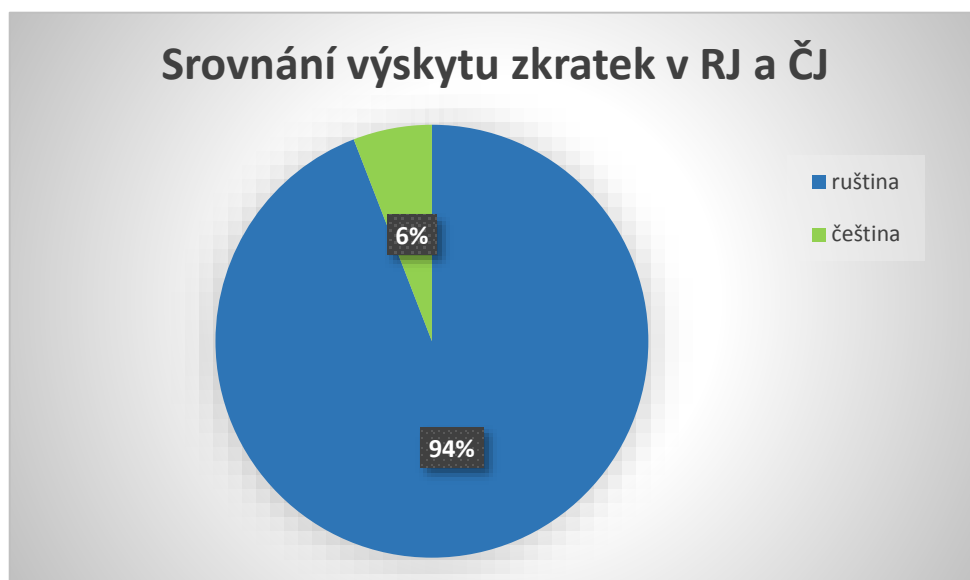
Zdroj: M. Nováková

To nás přivádí k následující otázce. Jaké konkrétní internetové stránky či knihy překladatelé při práci s ruskou zkratkou používají? Nejnavštěvovanějšími ruskými internetovými stránkami jsou podle překladatelů sokr.ru, gramota.ru, yandex.ru. Nejspolehlivějším nástrojem je však zřejmě Google, kde můžou překladatelé rovnou porovnávat počet výskytů dané zkratky, způsob použití apod. Ráda bych zde zmínila také typy na webové stránky od dvou respondentů, a to ruský internetový slovník multitrans.ru a Rusko-českou slovníkovou databázi Slovanského ústavu akademie věd ČR, kterou najdeme na stránkách slovník.slu.cas.cz.

Zdroj: M. Nováková

Dalším bodem mého dotazníku bylo zjistit, ve kterém jazyce, ruštině nebo češtině, se zkratky používají častěji. Většina dotazovaných se shodla na tom, že více zkratek je v textech ruských. To ovšem neznamená, že čeština také nemá sklon k vytváření zkratek. Naopak i v českém jazyce je mnoho zkratek, používají se však méně často. Navíc český text zasycený zkratkami zní nepřírozně. Vzpomeňme si např. na parodickou píseň I. Mládka s vystihujícím názvem Zkratky (text uvádím v Příloze číslo 3).

Zdroj: M. Nováková

Mimo jiné jsem se v dotazníku ptala na konkrétní ruské zkratky, se kterými se dotazovaní v ruských textech nejčastěji setkávají. Z množství zkratek, které mi dotazovaní uvedli, se shodovali, že časté jsou zkratky označující typ společnosti (např. ЗАО, ОАО, ООО), dále také zkratky ИИИ a ОГРН a zkratka ФИО.

Kromě otázek všeobecných jsem do dotazníku zařadila také otázky, týkající se konkrétního překladu krátkých úryvků textů. Podle odpovědí jsem srovnávala, jestli se překlady shodují, nebo naopak. Jednou z položek byl překlad následujícího textu: *По сравнению с бензином или дизельным топливом, КПГ значительно сокращает выбросы в атмосферу.* (Zdroj: <http://www.vemexenergie.cz/ru/mru/optoviki-2/kpg-4>, 7. 11. 2013). Dotazovaní se shodli na dvou způsobech překladu.

1. *V porovnání s benzínem nebo naftou uvolňuje stlačený zemní plyn do atmosféry mnohem méně škodlivých látek.*

2. *V porovnání s benzinem nebo naftou uvolňuje CNG do atmosféry mnohem méně škodlivých látek.*

Obě varianty překladu jsou správné, nicméně při výběru zde svou roli hraje také účel překladu. Jak uvedli někteří dotazovaní, v případě, že je překlad určen pro odborný časopis, je lepší zvolit zkratku CNG, naopak, pokud se jedná o překlad pro běžné čtenáře, doporučuje se zvolit český nezkrácený název.

V další otázce jsem se ptala na překlad zkratky ИГИЛ. Z názvem této organizace se v poslední době velmi často setkáváme v médiích, proto mě zajímalo, jak k překladu této zkratky přistupují dotazovaní překladatelé. K překladu jsem vybrala následující úryvek: *Необходимо организовать борьбу против угрозы, которую представляет ИГИЛ, и избежать дестабилизации Иордании и Ливана.* (Zdroj: http://www.czech.mid.ru/press-rel/hot_569.htm). Nabídla jsem dotazovaným následující varianty překladu:

- a) *Je třeba organizovat boj proti hrozbě, kterou představuje **Islámský stát v Iráku a Levantě**, a vyhnout se destabilizaci Jordánska a Libanonu.*
- b) *Je třeba organizovat boj proti hrozbě, kterou představuje **ISIL**, a vyhnout se destabilizaci Jordánska a Libanonu.*
- c) *Je třeba organizovat boj proti hrozbě, kterou představuje **Islámský stát**, a vyhnout se destabilizaci Jordánska a Libanonu.*

Srovnání variant vybraných respondenty uvádím v následujícím grafu.

Zdroj: M. Nováková

Skoro polovina dotázaných překladatelů si vybrali variantu c) Islámský stát. Všimla jsem si, že tento název organizace se nejčastěji používá i v médiích, z toho důvodu jej také považují za nejvhodnější.

Déle mě zajímalo, jak překladatelé přistupují k překladu vlastních názvů organizací a vlastních názvů společností. Zjistila jsem, že u známých zkratk označujících vlastní názvy organizací se překladatelé opírají o překlad, který je pro tyto organizace v českém jazyce již zaužívaný, tedy ustálený. U zkratky nové nebo méně známé ji raději do češtiny přeloží nezkráceným názvem. Zkratku je možné poté uvést v závorce a používat ji v textu dále. Zamezí se tak zbytečnému natahování textu.

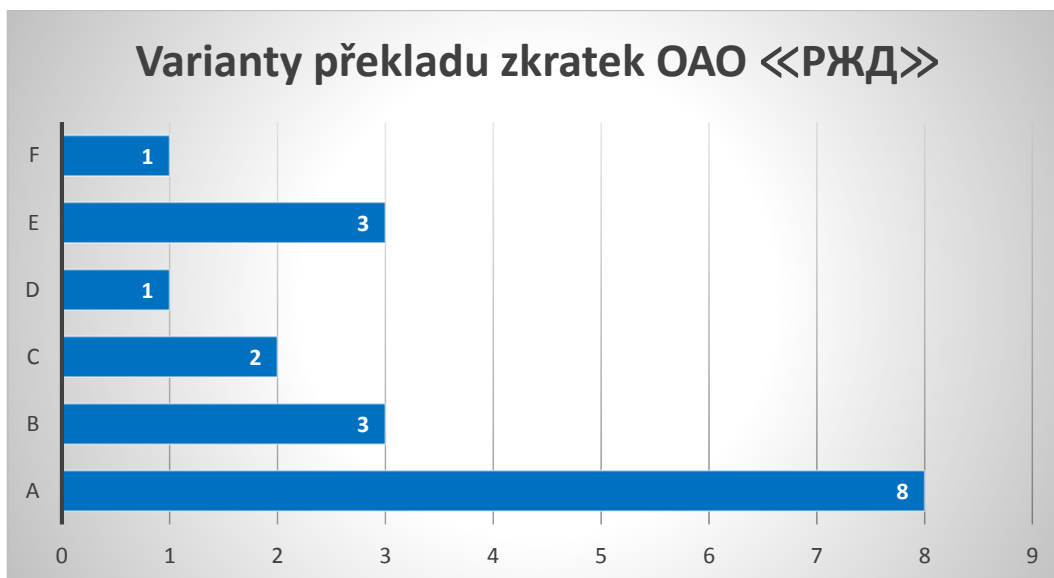
U zkratk označujících vlastní názvy společností a firem se názory dotazovaných trochu rozcházel. 6 z 20 dotazovaných by volili transliteraci, neboť podle nich by se názvy firem doslova překládat vůbec neměly, mají se do cílového jazyka pouze transliterovat. 10 z 20 dotazovaných by naopak ruskou zkratku dešifrovali a přeložili ji do cílového jazyka pomocí nezkráceného názvu a zkratku poté popř. použili v závorce. Řekla bych, že i zde záleží na tom, jak moc je firma proslulá, tedy na empirickém kontextu.

V příkladu, který se týkal způsobu překladu ruské zkratky ОАО «РЖД» se překladatelé na jednotném překladu neshodli. Zkratku měli přeložit v následujícím kontextu: *В марте 2006 года по инициативе ТПП РФ и ОАО «РЖД» был учреждён Деловой совет по сотрудничеству с Чехией.* (Zdroj: <http://file.mf.cz/089/3-01-44-E15-special-1212.pdf>).

Variant překladu zkratk ОАО «РЖД» je hned několik.

- a) společnost Ruské dráhy
- b) Ruské dráhy a.s.
- c) RŽD a.s.
- d) RŽD a.s. otevřeného typu
- e) akciová společnost Ruské dráhy (RŽD)
- f) s vysvětlením zkratky pod textem

Nejčastěji překladatelé zvolili možnost a) společnost Ruské dráhy. Českou zkratku a.s. by použilo 6 překladatelů. Dalších 11 překladatelů by raději zvolili překlad akciová společnost nebo pouze společnost. Srovnání odpovědí uvádím v grafu níže.

Zdroj: M. Nováková

Závěrem této kapitoly bych ráda shrnula názory a postřehy dotazovaných překladatelů. Zkratky nejsou mezi překladateli příliš oblíbené, protože jejich překlad je mnohdy časově náročný. K časové náročnosti překladu zkratek přispívá to, že jedna zkratka může mít dva a více významů (např. u zkratky КИПІІ uvádí sokr.cz více než 50 různých významů). Překladatelé se proto musí opírat o kontext, ze kterého vyvozují význam, což může být občas velmi obtížné.

Pokud se nejedná o zkratky, které se v češtině běžně používají, jsou dotazovaní překladatelé při jejich překladu velmi opatrní. Ruskou zkratku většinou přeloží v nezkrácené podobě a českou zkratku uvádí v závorce, nebo naopak. V každém případě u překladu zkratky je vždy důležité brát ohled na cílového čtenáře a účel překladu.

ZÁVĚR

Cílem předkládané diplomové práce bylo na vybraných příkladech objasnit a porovnat způsoby práce s ruskou zkratkou v procesu jejího překladu do češtiny. Mimo to jsme si za cíl stanovili provést průzkum mezi profesionálními překladateli z ruštiny a shrnout jejich poznatky a zkušenosti, ale také problémy, které s sebou překlad ruských zkratek občas přináší.

Způsoby práce s ruskou zkratkou analyzujeme na konkrétních excerpovaných materiálech v praktické části, přičemž na excerpovaný materiál nahlížíme ze tří hledisek – formálního, tematického a translatického. Nejrozsáhlejší kapitolu v praktické části tvoří dělení tematické, ve kterém se všechny tři analyzované aspekty prolínají.

Excerpovaný materiál, na základě kterého dané téma zkoumáme, byl do velké míry závislý na textech, z nichž jsme čerpali. Jednalo se především o dokumenty z oblasti politiky a texty publicistické. Při excerpaci materiálů jsme tedy vycházeli především z textů pragmatických. Umělecké literatuře jsme se vyhnuli, jelikož její jazyk považujeme za velmi specifický.

Při srovnání excerpovaného materiálu jsme dospěli k závěru, že nejčastějším překladatelským postupem při překladu ruských zkratek do češtiny je kalkování. Kalk se při překladu do češtiny buď dále zkracuje, přičemž dochází k univerbizaci, nebo zůstává výraz v češtině nezkrácený, tzn., dochází k multiverbizaci. Z formálního hlediska je v prvním případě ruská zkratka nahrazena zkratkou českou, kdežto u druhé varianty je ruská zkratka nahrazena nezkráceným plnohodnotným názvem nebo výrazem v češtině.

Při překladu zkratek cizího původu platí princip empirického kontextu, tzn. překlad je již ustálený. Většinou se jednalo o zkratky z angličtiny, které se do ruštiny i češtiny transliterují nebo transkribují.

V závěru diplomové práce jsme se zabývali praktickými zkušenostmi překladatelů z ruštiny při překladu zkratek. U všeobecných otázek se respondenti většinou v odpovědích shodovali. Na druhou stranu se u otázek na konkrétní překladatelská řešení odpovědi respondentů rozcházely. Znamená to tedy, že překlad zkratek není vždy jednoznačný a každý překladatel může na tuto problematiku nahlížet individuálně.

РЕЗЮМЕ

Данная дипломная работа посвящена процессу перевода русских аббревиатур на чешский язык. Выбор темы был мотивирован, во-первых, нашим личным интересом к области переводов, и, во-вторых, тем, что мы считаем данную тему очень актуальной.

Аббревиатуры – постоянно пополняющаяся группа слов. В русском языке ежедневно возникают новые аббревиатуры, и старые исчезают. В связи с популярностью их использования, перевод аббревиатур обыкновенно является неотъемлемой частью работы переводчиков с русского языка.

Главная цель настоящей дипломной работы – описание процесса перевода аббревиатур с русского на чешский язык. Вторая цель – сравнение аббревиатур с точки зрения формальных и тематических особенностей, а также использованных переводческих трансформаций. Более того, мы хотели включить в дипломную работу и личный опыт переводчиков с русского языка и создать практический словарь аббревиатур, посвященный переводческим трансформациям.

В ходе написания работы мы сначала собирали базовые материалы – русские аббревиатуры и их переводы на чешский язык. После этого мы анализировали и сравнивали материал. Наличие качественных русско-чешских материалов сначала оказалось проблемой, так как многие переводы на чешский, которые можно найти в Интернете, некачественные. Поэтому мы наконец использовали более официальные документы, напр., с интернет-страниц Посольства Российской Федерации в Чешской Республике, в которых можно найти интересные новости из разных областей.

Настоящая дипломная работа состоит из трех разделов – теоретического, практического и приложений. Теоретическая и практическая часть далее делятся на главы и подглавы. В приложениях находятся 4 документа: практический словарь, в котором сравнивается перевод аббревиатур с точки зрения использованных переводческих трансформаций, анкета служащая источником для исследования работы переводчика, картинки логотипов русских и мировых предприятий и организаций, обозначаемых аббревиатурой, и, наконец, слова песни «Аббревиатуры» чешского певца и шоумена Ивана Младка.

Теоретическим материалом данной дипломной работы послужили труды русских и чешских лингвистов и теоретиков перевода. Прежде всего мы пользовались работами русских теоретиков В. Н. Головина, И. Г. Милославского, Е. А. Земской, Н. И. Клушины и Л. Ферм. Из чешских теоретиков мы опирались на работы С. Жажи, Я. Грбачка, Д. Книтгловой, Л. Мрвещовой, И. Левого и других.

Теоретическая часть состоит из двух глав. Первая глава посвящена словообразованию в русском и чешском языках. В начале первого раздела описывается основная единица словообразования и словообразовательные отношения между словами (прежде всего отношения производного и производящего слов), что послужило основой для анализа практического материала.

Более того, описывается функция словообразования на основе классификации Е. А. Земской (1992). Земская выделяет пять функций словообразования: собственно номинативную, конструктивную, компрессивную, экспрессивную и стилистическую. Каждая из выделенных словообразовательных функций имеет свою особенную цель, связанную с коммуникативным намерением оратора. Для образования аббревиатур используется компрессивное словообразование. Его главная цель – образовать более краткое наименование.

Второй раздел первой главы посвящен классификациям словообразовательных способов. Здесь мы сравниваем классификации русских и чешских теоретиков. Напр. И. Г. Милославский (Милославский 2001: 353 – 354) разделяет словообразовательные способы на два типа: между словами и между словосочетанием и словом. Нас интересует прежде всего второй тип, в который включено и сокращение. Сравнивая классификации словообразовательных способов, мы приходим к выводу, что русские и чешские классификации похожи друг на друга и расходятся или дополняются только в некоторых аспектах.

Третий и четвертый разделы первой главы касаются уже конкретного словообразовательного способа - аббревиации. Во-первых, внимание уделяется универбации и ее типам. В данном разделе изложена задача универбации, которая заключается в экономии языковых средств путем использования более коротких однословных понятий вместо многословных. Проблематикой универбации занимается, напр., русский лингвист Л. Ферм (1994). Она считает, что универбаты несут также другой, стилистически сниженный оттенок.

Во-вторых, речь идет о характеристике, функции и типах аббревиатур. По словам И. Грбачека (1979), аббревиатуры имеют свое место либо в письменной, либо в устной коммуникации, либо в обоих. Работу переводчика может затруднять многозначность аббревиатур. Одна аббревиатура может нести несколько значений, поэтому надо обращать внимание на контекст. Главная функция аббревиатур заключается в образовании более коротких выражений. Однако, Е. А. Земская (2000) говорит также об экспрессивной функции аббревиатур, которая проявляется главным образом в публицистическом стиле.

Сравнивая деление аббревиатур, мы опираемся на классификации авторов русской книги «Русский язык. Энциклопедия» (1979) и чешской «Příruční mluvnice ruštiny pro Čechy 1» (1966). Несмотря на небольшие разногласия, мы пришли к мнению, что классификации похожие. Русская классификация более расчленённая и более показывает широкую шкалу возможностей образования русских аббревиатур. Немного другой взгляд на деление русских аббревиатур представляет классификация Е. А. Земской (1992). Она выделяет две основные группы аббревиатур: во-первых, буквенные и звуковые аббревиатуры, и, во-вторых, сложносокращенные слова. В рамках своей классификации Е. А. Земская приводит много примеров, поэтому мы считаем ее очень понятной.

Во второй главе теоретической части внимание уделяется процессу перевода. По словам З. Выходиловой (Vychodilová 2013), термин «перевод» двузначен, так как имеется в виду и мыслительная деятельность переводчика, и результат перевода. Цель перевода не заключается в использовании тех же самых языковых средств, а в сохранении так называемого инварианта, который представляет собой не только семантическую эквивалентность, но и стилистическую и прагматическую адекватность.

Процессом перевода занимался в своих исследованиях чешский теоретик перевода И. Левы (Levú 2012). Хотя И. Левы ориентировался прежде всего на область художественной литературы, его теорию можно применить и на процесс перевода аббревиатур. Важным является прежде всего филологическое понимание и правильная интерпретация аббревиатуры. Переводчик должен обращать внимание на межъязыковой, эмпирический контекст и на основе данного контекста выбрать подходящую переводческую трансформацию.

Под переводческими трансформациями понимаются операции, при которых переводимая единица превращается в формально другую единицу, эквивалентную по отношению к первой. По словам Д. Книттловой (Knittlová 2010), теоретики перевода выделяют семь основных переводческих трансформаций: транскрипцию и транслитерацию, калькирование, субституцию (т.е. замену одного языкового средства другим), транспозицию (т.е. необходимые грамматические изменения), модуляцию (т.е. замену точки зрения), замену стилистических и структурных средств и целостное переосмысление (напр. при переводе пословиц и поговорок).

З. Выходилова (Vychodilová 2013) выделяет две основные группы переводческих трансформаций: формальные, которые включают грамматические и лексические трансформации, и семантические. В состав формальных трансформаций входят транскрипция, транслитерация, трансплантация, калькирование, замена грамматической категории, замена части речи, замена членов предложения, замена универбизационных наименований мультивербизационными, и наоборот, замена порядка слов, компрессия и декомпрессия, замена грамматического статуса предложений и соединение или разделение предложений.

К семантическим трансформациям относятся конкретизация и генерализация, дифференциация значений, модуляция значений, антонимический перевод, компенсация потерь при переводе, целостное переосмысление, расширение информационной основы и описательный перевод.

Из вышеприведенных классификаций вытекает, что существует большое количество разных переводческих операций, однако не все используются при переводе аббревиатур.

Практическая часть данной дипломной работы состоит из четырех глав – формального, тематического и транслатолического сравнения собранных аббревиатур. Последняя глава посвящена результатам исследования практического опыта переводчиков с русского языка, который мы отслеживали при помощи анкеты.

С точки зрения формы собранный материал относится к четырем группам: буквенные аббревиатуры, звуковые (или фонетические) аббревиатуры, графические аббревиатуры и сложносокращенные слова. Разница между буквенными и фонетическими аббревиатурами заключается в том, что буквенные аббревиатуры

произносятся по буквам, в то время как фонетические содержат гласные звуки и произносятся как слова. Более того, некоторые из них можно склонять.

Графические аббревиатуры отличаются тем, что они сокращаются только в письменной форме, но произносятся без сокращений. Их главная функция заключается в экономии письменной формы. Поэтому графические сокращения не включает в состав сокращений ни одна из классификаций аббревиатур, указанных в теоретической части. Однако мы решили показать принцип перевода с русского на чешский язык также на данной группе слов.

Последняя формальная группа аббревиатур – сложносокращенные слова. Количество собранных сложносокращенных слов оказалось низким, поэтому далее данную группу мы уже не делили. Сложносокращенные слова характеризует полная независимость от исходного несокращенного выражения. Они склоняются и являются самостоятельными по форме и смыслу.

Самой распространённой группой в собранных материалах с точки зрения формы оказались аббревиатуры буквенные. Их первенство мы объясняем тем, что они более характерны для текстов из областей политики, экономики и публицистических текстов, которые служили основным ресурсом нашего анализа.

Следующая глава посвящена **тематическому сравнению собранных аббревиатур**. Она является самой широкой, потому что в рамках тематических групп объясняются и формальные особенности, и переводческие трансформации. Тематический аспект сравнивает собранные аббревиатуры на основе их семантики. Выделяются две основные группы – собственные и нарицательные имена существительные. Данная глава состоит из четырех подглав. Первые три касаются имен собственных, а в последней находятся имена нарицательные.

В первой подглаве тематического деления анализируется перевод русских аббревиатур, обозначающих собственные имена – названия разных государств. В связи с русско-чешскими материалами были самыми распространёнными аббревиатуры «РФ» и «ЧР». Кроме того, мы часто встречались с аббревиатурой «США». Перевод «молодых» аббревиатур мы показываем на названиях двух международно не принятых республик Украины – Донецкой и Луганской народных республик.

Все приведенные аббревиатуры являются по форме буквенными. Из переводческих трансформаций часто имеет место мультивербизация, когда русская аббревиатура переводится на чешский несокращенным наименованием (напр. *РФ* → *Ruská federace*).

В ходе анализа данной тематической группы мы обнаружили также интересный принцип использования сокращений в функции несогласованного определения. Некоторые аббревиатуры обеспечивают притяжательную функцию (напр. *Министерство РФ*), в то время как несокращенные названия государств обозначают только наименование или локацию (напр. *Чешская Республика, в Чешской Республике*). Хотя данный принцип не является постоянным, мы с ним часто встречались.

Вторая подглава тематического деления занимается русскими аббревиатурами, обозначающими собственные наименования разных организаций. В состав данной тематической группы входят прежде всего буквенные и фонетические аббревиатуры. С транслатологической точки зрения данная группа является самой многообразной. Здесь можно найти и транслитерацию, и транскрипцию, калькирование, мультивербизацию и описательный перевод.

При переводе русских аббревиатур, обозначающих наименования организаций, надо обращать внимание на происхождение каждой аббревиатуры. В следствие того, выделяются аббревиатуры, обозначающие международные и мировые организации, наименование которых происходит не с русского, а другого мирового языка (чаще всего английского), и аббревиатуры, обозначающие наименования русских организаций, т.е. собственно русские.

Большое внимание уделяется внеязыковому, эмпирическому контексту. К данным аббревиатурам переводчик часто подходит как к словам и переводит их, опираясь на устойчивое переводческое решение. У аббревиатур, обозначающих международные организации, русские и чешские переводческие решения могут расходиться.

Самыми распространёнными аббревиатурами данной тематической группы были «ЕС», «ООН», «ВТО», «НАТО» и собственно русская аббревиатура «СНГ». У некоторых сокращений действуют, помимо аббревиатур, также их несокращенные наименования (напр. *ЕС, Евросоюз, Европейский союз* → *EU*,

Evropská unie), другие аббревиатуры уже свое полное несокращенное наименование из-за прагматических причин вытеснили (напр. *ОБСЕ* → *OBSE*, *БРИКС* → *BRIKS*).

Самостоятельную группу составляют наименования русских министерств. Так как некоторые российские министерства не совсем подходят чешским (напр. *МЧС России*), переводчики могут пользоваться описательным переводом.

Русские аббревиатуры, обозначающие наименования предприятий и фирм, составляют последнюю группу собственных имен. Образование аббревиатур у названий предприятий логически вытекает из их функции. Задача хорошего наименования фирмы заключается в том, чтобы быть запоминающимся, и аббревиатура может эту задачу выполнить.

В рамках данной тематической группы существуют либо буквенные аббревиатуры, либо сложносокращенные слова. У буквенных аббревиатур переводчик обыкновенно опирается также на несокращенное наименование и может выбрать, какое наименование будет использовать (несокращенное или аббревиатуру). Буквенная аббревиатура может также служить текстовым референтом к несокращенному наименованию. И здесь имеет на перевод большое влияние эмпирический контекст, т.е. распространение (или нераспространение) данной аббревиатуры в языке перевода.

Сложносокращенные слова, обозначающие наименования предприятий, очень близки обычным словам, поэтому их перевод однозначен. Так, как у других имен собственных, их надо в язык перевода транслитерировать или транскрибировать (напр., *Газпром* → *Gazprom*).

Последняя тематическая группа посвящена именам нарицательным. В состав данной группы входят и общие выражения (напр., *АЗС* → *čerpací stanice*), и термины (напр., *ВВП* → *HDP*). Более того, мы включили сюда раздел, описывающий организационно-правовые формы в России и их перевод на чешский язык. Российское право определяет приблизительно 15 разных организационно-правовых форм. В то время как в Чешской Республике существуют только 4 организационно-правовые формы. В связи с неэквивалентностью правовых форм переводчик или применяет описательный перевод, или выпускает сокращение. Кроме того, хотя некоторые правовые формы кажутся эквивалентными с языковой точки зрения (напр., «ООО» → *s.r.o.*), их использование не позволяет правопорядок, потому что

чешскими сокращениями (напр., «s.r.o.») могут пользоваться только компании, зарегистрированные в Чешской Республике.

Один раздел мы посвятили также аббревиатурам, обозначающим количество и валюты. В русском языке речь идет о графических сокращениях, в то время как в чешском языке данные слова обыкновенно не сокращаются.

Следующая глава, в которой сравниваются аббревиатуры **с точки зрения использованных переводческих трансформаций**, является только суммированием предыдущих сведений. Ссылаясь на классификацию З. Выходиловой (Vyhodilová 2013), мы выбираем самые распространённые среди аббревиатур переводческие трансформации. В состав данной главы входят как формальные, так семантические трансформации, которые демонстрируются на конкретных собранных материалах.

В конце предлагаемой дипломной работы находятся результаты исследования практического опыта переводчиков с русского на чешский язык. Всю указанную информацию мы получили посредством анкеты. Полная версия анкеты находится в приложении. Нашими респондентами являются профессиональные переводчики, контакты которых мы получили прежде всего из интернет-страницы Общества устных переводчиков и переводчиков ЧР. Нам удалось собрать 20 выполненных анкет. Кроме того, некоторые из опрошенных описали свой личный опыт с переводом аббревиатур и по электронной почте. Пользуясь случаем, хотим еще раз поблагодарить всех опрошенных.

В начале анкеты рассматриваются общие вопросы, напр., частота применения русских аббревиатур, области или стили, в которых русские аббревиатуры используются чаще всего, пособия, которые помогают переводчикам при переводе русских аббревиатур или сравнение, в каком языке, русском или чешском, используются больше. Впоследствии мы перешли к вопросам о конкретных переводческих ситуациях, где у коротких текстов респонденты выбирали подходящий перевод. Все ответы сравниваются в последней главе данной дипломной работы, дополненной практическими, наглядными графиками.

Составной частью дипломной работы являются четыре приложения. Обращаем внимание прежде всего на словарь, в котором сравнивается перевод аббревиатур с точки зрения использованных переводческих трансформаций.

BIBLIOGRAFIE

1. ГОЛОВИН, Б. Н.: *Введение в языкознание*. Москва: Издательство «Высшая школа», 1966.
2. ЗЕМСКАЯ, Е. А.: *Словообразование как деятельность*. Москва: Наука, 1992.
3. ЗЕМСКАЯ, Е. А.: *Русский язык конца XX столетия, Глава III.*, Москва 2000.
4. КЛУШИНА, Н. И.: *О модном способе окказионального словообразования*. В: *Русская речь* 2000, 2. с. 47-50.
5. МИЛОСЛАВСКИЙ, И. Г.: *Словообразование*. В: *Современный русский язык*. Под ред. Л. А. Новикова, Санкт-Петербург 2001, с. 330-376.
6. *Русский язык: энциклопедия*. Главный редактор ФИЛИН, Ф. П., Москва: Издательство Советская энциклопедия, 1979.
7. ФЕРМ, Л.: *Особенности развития русской лексики в новейший период*, Uppsala: Uppsala University, 1994.

8. FILIPEC, J., ČERMÁK F.: *Česká lexikologie*. Praha: Academia, 1985.
9. HAVRÁNEK, B.: *Příruční mluvnice ruštiny pro Čechy I., Hláskosloví a tvarosloví*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966.
10. HRBÁČEK, J.: *Jazykové zkratky v češtině*. Praha: Univerzita Karlova, 1979.
11. HRBÁČEK, J.: *Typy zkratkových pojmenování v ruštině a češtině*. In: *Československá rusistika*, 1967, XII, str. 156 – 162.
12. KAPITÁNOVÁ, J.: *přednášky z disciplíny Srovnávací stylistika*. Letní semestr 2013.
13. KNITTLOVÁ, D.: *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého, Filozofická fakulta, 2010.
14. LEVÝ, J.: *Umění překladu*. Praha: Apostrof, 2012.
15. MROVĚCOVÁ, L.: *Obchodní ruština*. Brno: Computer Press, a.s., 2009.
16. MROVĚCOVÁ, L.: *Způsoby obohacování slovní zásoby ruštiny podnikatelské sféry v synchronně-diachronním aspektu (v porovnání s češtinou)*. Karviná: Slezská univerzita v Opavě, Obchodně podnikatelská fakulta, 2009.

17. STĚPANOVÁ, L.: *Современный русский язык: праздник вербальной свободы*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2011.
18. SZAMSZELINOVÁ, H.: *Kompresivní slovtvorba v ruském žargonu a slangu*. MDP Olomouc, 2010 (nepublikováno).
19. VÁGNEROVÁ, M.: *Slovník zkratek a zkratkových slov v současné ruštině*. Písek: J & P, 2001.
20. VYHNÁLKOVÁ, M.: *Zkratková slova ve funkci vlatních názvů v současné ruštině*. MDP Olomouc, 2007 (nepublikováno).
21. VYCHODILOVÁ, Z.: *Введение в теорию перевода для русистов*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2013.
22. ŽÁŽA, S.: *Ruštiny a čeština v porovnávacím pohledu*. Brno: Masarykova Univerzita, Filozofická fakulta, 1999.

Internetové zdroje

http://dic.academic.ru/dic.nsf/eng_rus/

<http://gramota.ru/>

<https://google.cz>

<http://multitrans.ru/c/m.exe?a=1&SHL=2>

<http://nase-rec.ujc.cas.cz/>

<http://slovník.slu.cas.cz/slovník/main/index.html>

<http://sokr.ru/>

SEZNAM EXCERPOVANÝCH ZDROJŮ

Časopis E15:

- <http://file.mf.cz/089/3-01-44-E15-special-1212.pdf>
- <http://file.mf.cz/513/2-01-32-E15-0812.pdf>
- <http://file.mf.cz/663/3-01-36-E15-0912-Rusko.pdf>

Internetové zdroje:

- Adresní справочník českých exportérov: <http://eksporterov.czechtrade.ru/>
- Минский автомобильный завод: <http://maz.by/about/today/>
- Почетное консульство Российской Федерации в Острове:
<http://www.honorarnikonzulat-rf.cz/>
- Посольство Российской Федерации в Чешской республике:
<http://www.czech.mid.ru/>
- Представительство Россотрудничества в Чешской республике:
<http://cze.rs.gov.ru/>
- Российский визовый центр в Чешской республике: <http://www.vhs-czech.com/>
- Официальная страница Генконсульства России в Брно:
<http://www.brno.mid.ru/>
- Autoforum. cz: <http://www.autoforum.cz/fascinace/maz-7907-tajny-obri-nakladak-sovetu-mel-24-hnanych-kol/>
- BusinessInfo.cz: <http://www.businessinfo.cz/>
- Portál czech.cz: <http://www.czech.cz/>
- RU. CZ Portál: <http://www.irucz.ru/>
- Ruské středisko vědy a kultury v Praze: <http://rsvk.cz/>
- Sberbank: <http://www.sberbankcz.cz/ru/o-bance/noz/>
- Slavia pojišťovna: http://www.slavia-pojistovna.cz/m/upload/VPP_KPZC_RU_2013.pdf
- Velvyslanectví České republiky v Moskvě: <http://www.mzv.cz/moscow/ru/>
- Vemex energie: <http://www.vemexenergie.cz/page/ru/98/o-nas/>,
<http://www.vemexenergie.cz/page/ru/113/optoviki/>

SEZNAM PŘÍLOH

1. Slovník zkratk řazený podle překladatelských postupů
2. Obrázková příloha
3. Text písně „Zkratky“ od Ivana Mládka
4. Dotazník

Příloha č. 1.

Slovník zkratek řazený podle překladatelských postupů

Následující slovník zkratek je rozšířením předkládané diplomové práce. Slovníky, se kterými překladatelé běžně pracují, jsou řazené abecedně. My jsme se rozhodli vytvořit slovník řazený podle překladatelských postupů, který by měl více zachycovat translatologické hledisko.

Neuvádíme všechny excerpované zkratky, ale pouze ty, jejichž zvolený překladatelský postup považujeme za vhodný. Převažují formální překladatelské postupy. U sémantických překladatelských postupů se nám podařilo získat pouze pár příkladů, které uvádíme na závěr.

Slovník obsahuje přibližně 100 hesel. Tvoří jej zkratky i zkratková slova rozdělená podle různých překladatelských postupů. Jestliže byly stejné zkratky přeloženy různými překladatelskými postupy, jsou uvedeny jako samostatná hesla. Na prvním řádku je obvykle uvedena zkratka v ruském jazyce a její nezkrácený název. Na druhém řádku je kurzívou uveden překlad do češtiny. V případě, že zkratka pochází z angličtiny, uvádíme na prvním řádku anglický název. Zdůrazňujeme tím skutečnost, že na překlad zkratek má velký vliv mimojazykový empirický kontext, který je při výběru vhodného způsobu překladu primární.

TRANSLITERACE

TRANSLITERACE Z RUŠTINY DO ČEŠTINY

БЕЛАЗ <i>BELAZ</i>	Белорусский автомобильный завод <i>Běloruský automobilový závod</i>
Газпром <i>Gazprom</i>	Газовая промышленность -
КХЛ <i>KHL</i>	Континентальная хоккейная лига <i>Kontinentální hokejová liga</i>
МАЗ <i>MAZ</i>	Минский автомобильный завод <i>Minský automobilový závod</i>

МГИМО <i>MGIMO</i>	Московский государственный институт международных отношений <i>Státní institut mezinárodních vztahů v Moskvě</i>
МХАТ <i>МСНАТ</i>	Московский Художественный Академический Театр <i>Moskevské akademické umělecké divadlo</i>
НАК <i>НАК</i>	Нафтогаз Украины <i>Naftogaz Ukrajiny</i>
ОСЖД <i>OSŽD</i>	Организация сотрудничества железных дорог <i>Organizace pro spolupráci železnic</i>
РЖД <i>RŽD</i>	Российские железные дороги <i>Ruské železnice</i>
Стройтрансгаз <i>Strojtransgaz</i>	

TRANSLITERACE Z ANGLIČTINY DO RUŠTINY A ČEŠTINY

АЕБ <i>АЕБ</i> <i>АЕВ</i>	Association of European Businesses Ассоциации Европейского Бизнеса <i>Asociace evropského obchodu/evropských podniků</i>
АСЕАН <i>АСЕАН</i> <i>ASEAN</i>	Association of South East Asian Nations Ассоциация наций Юго-Восточной Азии <i>Sdružení národů jihovýchodní Asie</i>
ВТО <i>ВТО</i> <i>WTO</i>	World Trade Organization Всемирная торговая организация <i>Světová obchodní organizace</i>
НАТО <i>НАТО</i> <i>NATO</i>	North Atlantic Treaty Organization Организация Североатлантического договора <i>Severoatlantická aliance</i>
ОБСЕ <i>ОБСЕ</i> <i>OBSE</i>	Organization for Security and Cooperation in Europe Организация по безопасности и сотрудничеству в Европе <i>Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě</i>

TRANSLITERACE Z ČEŠTINY DO RUŠTINY

АЧР <i>АЧР</i>	Армия ЧР <i>Armáda České republiky</i>
--------------------------	---

ПЧРБ <i>PČRB</i>	Первый Чешско-Российский Банк <i>První česko-ruská banka</i>
Чедок <i>ČEDOK</i>	- <i>Česká dopravní a cestovní kancelář</i>
ЧСА <i>ČSA</i>	Чехословацкие авиалинии <i>České aerolinie</i>
ЧЭЗ <i>ČEZ</i>	- <i>České energetické závody</i>

TRANSKRIPCE (Z ANGLIČTINY)

BRICS БРИКС <i>BRIKS</i>	Brazil, Russia, India, China, South Africa Бразилия, Россия, Индия, Китай и ЮАР <i>Brazílie, Rusko, Indie, Čína, Jihoafrická republika</i>
RIC РИК <i>RIK</i>	Russia, India, China Россия, Индия, Китай <i>Rusko, Indie, Čína</i>

TRANSPLANTACE

(z latinky do azbuky – tzn. při překladu z češtiny do ruštiny)

ALVEL
чешско-российская компания ALVEL
česko-ruský podnik ALVEL

AUD (= australský dolar)
за исключением платёжных поручений в JPY и AUD
s výjimkou platebních transakcí v měně JPY a AUD

BIC
BIC – это банковский идентификационный код
BIC se rozumí bankovní identifikační kód

CHF (= švýcarský frank)
в валюте CHF
v měně CHF

CZK
в валюте CZK
v měně CZK

EGAP

возникла организация, подобная EGAP
vznikla obdoba EGAP

EUR

превышающих 1000 (одну тысячу) EUR
převyšujících 1.000 (jeden tisíc) EUR

IBAN

банковские реквизиты в формате IBAN или BIC
bankovní spojení ve formátu IBAN a BIC

ICT (= Information and communication technologies)

в области ICT
v oblasti ICT

JPY (= japonský jen)

за исключением Платёжных поручений в JPY и AUD
s výjimkou platebních transakcí v měně JPY a AUD

SIPO

в отношении платежей SIPO (Централизованное инкассо платежей населения)
u plateb SIPO

SHA

со способом оплаты комиссий SHA, OUR или BEN
se způsobem úhrady poplatku SHA, OUR, nebo BEN

REUTERS

в информационной системе REUTERS
v informačním systému REUTERS

KALKOVÁNÍ**KALK + UNIVERBIZACE**

V následujících příkladech byla ruská zkratka do češtiny kalkována a následně opět zkrácena. Ruská zkratka tedy byla přeložena českou zkratkou.

АЭС атомная электростанция
JE jaderná elektrárna

АО акционерное общество
a.s. akciová společnost

ВВП <i>HDP</i>	валовой внутренний продукт <i>Hrubý domácí produkt</i>
ВВЭР <i>VVER</i>	водо-водяной энергетический реактор <i>Vodo-vodní energetický reaktor</i>
ДНР <i>DLR</i>	Донецкая народная республика <i>Doněcká lidová republika</i>
ЕврАзЭС <i>EEU</i>	Евразийское экономическое сообщество <i>Euroasijská ekonomická unie</i>
Евросоюз <i>EU</i>	Европейский Союз <i>Evropská unie</i>
ЕС <i>EU</i>	Европейский Союз <i>Evropská unie</i>
ЕЭС <i>EHP</i>	Европейское экономическое сообщество <i>Evropský hospodářský prostor</i>
ИГИЛ <i>ISIL</i>	Исламское государство Ирака и Леванта <i>Islámský stát v Iráku a Levantě</i>
ИНН <i>IČO</i>	идентификационный номер налогоплательщика <i>Identifikační číslo osoby</i>
ЛНР <i>LLR</i>	Луганская народная республика <i>Luhanská lidová republika</i>
КПГ <i>CNG</i>	сжатый природный газ <i>Compressed Natural Gas (pozn. kalk z angličtiny)</i>
МВФ <i>MMF</i>	Международный валютный фонд <i>Mezinárodní měnový fond</i>
МИД <i>MZV</i>	Министерство иностранных дел Российской Федерации <i>Ministerstvo zahraničních věcí</i>
МККК <i>ICRC</i>	Международный Комитет Красного Креста <i>Mezinárodní červený kříž (pozn. transliterace zkratky z angličtiny)</i>

АЭС <i>(jaderná) elektrárna</i>	атомная электростанция
АПК <i>zemědělsko-průmyslový komplex</i>	агропромышленный комплекс
АТР <i>Asijsko-tichomořský region</i>	азиатско-тихоокеанский рынок
БСО <i>Velký symfonický orchestr</i>	Большой симфонический оркестр
ВВП <i>hrubý domácí produkt</i>	Валовой внутренний продукт
гендиректор <i>generální ředitel</i>	генеральный директор
Еврокомиссия <i>Evropská komise</i>	Европейская Коммисия
Евросовета <i>Evropské rada</i>	Европейский Совет
Евросоюз <i>Evropská unie</i>	Европейский Союз
ЕЭК <i>Evroasijská ekonomická komise</i>	Евразийская экономическая комиссия
ИГИЛ <i>Islámský stát</i>	Исламское государство Ирака и Леванта
ЛНР <i>Luhanská lidová republika</i>	Луганская народная республика
МВД <i>Ministerstvo vnitra</i>	Министерство внутренних дел Российской Федерации
МГИМО <i>Moskevský státní institut mezinárodních vztahů</i>	Московский государственный институт международных отношений
МИД <i>Ministerstvo zahraničních věcí</i>	Министерство иностранных дел Российской Федерации
Минэкономразвития <i>Ministerstvo ekonomického rozvoje</i>	Министерство экономического развития

МККК	Международный Комитет Красного Креста <i>Mezinárodní výbor Červeného kříže</i>
ОДКБ	Организацию Договора о коллективной безопасности <i>Organizace Smlouvy o kolektivní bezpečnosti</i>
ООН	Организация Объединённых Наций <i>Organizace spojených národů</i>
ОЭСР	Организация экономического сотрудничества и развития <i>Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj</i>
РЖД	Российские железные дороги <i>Ruské železnice</i>
РФ	Российская федерация <i>Ruská federace</i>
СБ ООН	Совет безопасности Организации Объединённых Наций <i>Rada bezpečnosti OSN</i>
СМИ	средства массовой информации <i>media</i>
СНГ	Содружество независимых государств <i>Společenství nezávislých států</i>
Совбеза ООН	Совет безопасности Организации Объединённых Наций <i>Rada bezpečnosti OSN</i>
СССР	Союз Советских Социалистических Республик <i>Sovětský svaz</i>
США	Соединённые Штаты Америки <i>Spojené státy (americké)</i>
ТПП	Торгово- промышленная палата <i>Obchodní a průmyslová komora</i>
ЧР	Чешская республика <i>Česká republika</i>
ЮАР	Южно-Африканская Республика <i>Jihoafrická republika</i>

Пříloha č. 2.

МККК

Příloha č. 3

Ivan Mládek - Zkratky

(Zdroj: <http://www.karaoketexty.cz/texty-pisni/mladek-ivan/zkratky-15891>)

Z PLR do MLR jel jsem přes ČSSR,
SNB mé DKW si stoplo na TK.
Mé DKW SPZ ABT 25 - 50
musí teďka na GO do ČSAO.

OHC či OHV či co má to DKW,
potřebuje z NDR nová šoupátka.
Jsem RNDr. CSc. z ČVUT v Praze 2,
v ČSAO v Praze 3 já mám tlačenu.

Tohle IA VHJ dělá kromě DKW
BMW a NSU, KDF i MG.
Za dvě LP KTO DKW mám na GO,
když dostanu na ČVUT syna Kelblové.

Kelblová z OPBH mistrovi ČSAO
dá do bytu PVC a teplou H₂O.

Vystavené na LVT PVC však přiveze
skladníkovi DKP šofér V3S.

Všechno dopadne OK za lístky na FOK,
šofér ČSAD má o Schumanna zájem.
Mistr od ČSAO známou má na PKO,
její bratr v OÚNZ dělá sestřičku.

V OÚNZ na WC mistr chytil TBC,
musí na RTG, EKG a EEG.

Spojení ČSAO-ČVUT-OPBH-
-ČSAD-FOK přerušilo se.

RNDr. CSc. z ČVUT dá DKW
SPZ ABT 25-50 do šrotu.

Z ČSSR do MLR z ČVUT RNDr.
musí chudák s ČSAD nebo s ČSD.

Příloha č. 4.

Dotazník na téma překladu ruské zkratky do češtiny

Vážení kolegové překladatelé,

obracím se na Vás s prosbou o vyplnění následujícího dotazníku. Tématem mého dotazníku je problematika překladu ruských zkratk do češtiny. Cílem je získat dostatek informací o procesu překladu ruské zkratky v praxi. Získané informace budou dále analyzovány a stanou se součástí mé diplomové práce, která se tímto tématem zabývá. Vyplnění dotazníku by nemělo trvat více než 15 minut.

V případě dotazů se na mě neváhejte obrátit.

Předem děkuji za Vaši pomoc a Váš čas,
Bc. Markéta Nováková
studentka Ruské filologie na FF UP v Olomouci

Jak často se v praxi s překladem ruské zkratky setkáváte?

- velmi často
- často
- občas
- téměř nikdy
- Other _____

V jakých textech/ tématech nebo stylech se ruské zkratky podle Vás vyskytují nejvíce? (zvolte max. 5 možností)

- publicitika
- vědecko-odborní styl
- administrativní styl
- texty z oblasti práva a soudnictví
- texty z oblasti politiky a ekonomie
- technická dokumentace, manuály
- IT dokumenty, software
- texty z oboru zemědělství a průmyslu
- umělecká literatura
- obchodní korespondence
- jazyk reklam
- hovorová řeč
- Other: _____

Jaké konkrétní ruské zkratky se nejčastěji objevují ve vašich tématech?

(5-10 příkladů)

Narazili jste někdy v ruském textu na neznámou zkratku nebo zkratku, která se Vám do češtiny těžko překládala? Pokud ano, jak jste postupovali?

- práce s knižním slovníkem
- práce s internetovým slovníkem
- práce s překladačem
- práce s CAT
- konzultace s odborníkem v dané oblasti
- konzultace s kolegy
- hledání zkratky na internetu
- Other: _____

Přečtěte si prosím následující krátký text. Jak byste zkratky ТПП РФ и ОАО «РЖД» v daném kontextu přeložili?

В марте 2006 года по инициативе ТПП РФ и ОАО «РЖД» был учреждён Деловой совет по сотрудничеству с Чехией. Zdroj: <http://file.mf.cz/089/3-01-44-E15-special-1212.pdf>

- obchodně průmyslová komora Ruské federace a společnost Ruské dráhy
- obchodně průmyslová komora RF a Ruské dráhy a.s.
- obchodně průmyslová komora RF a RŽD a.s.
- Other: _____

Přečtěte si prosím následující krátký text. Byla pro Vás zkratka ФИО uvedena v textu známá?

Клиент, прежде всего, обязан проинформировать Банк об изменении ФИО, официального наименования или названия фирмы, почтового адреса, места регистрации компании, места постоянного жительства или места проживания, изменении государства своего налогового резидентства, номера телефона или адреса электронной почты, а также об изменении в перечне лиц, уполномоченных действовать от имени Клиента. Zdroj: <http://www.sberbankcz.cz/ru/o-bance/noz>

- ano
- ne
- Other: _____

Následující dvě otázky se týkají různých možností překladu. Vyberte prosím z možností ten překlad, který je Vám nejbližší.

По сравнению с бензином или дизельным топливом, КПГ значительно сокращает выбросы в атмосферу. Zdroj: <http://www.vemexenergie.cz/page/ru/113/optoviki/>

- V porovnání benzínem nebo naftou uvolňuje stlačený zemní plyn do atmosféry mnohem méně škodlivých látek.
- V porovnání s benzínem nebo naftou uvolňuje plynové palivo do atmosféry mnohem méně škodlivých látek.
- V porovnání s benzínem nebo naftou uvolňuje CNG do atmosféry mnohem méně škodlivých látek
- Other: _____

Vyberte prosím z možností ten překlad, který je Vám nejbližší.

Уже 200 тысяч человек погибли. Необходимо организовать борьбу против угрозы, которую представляет ИГИЛ, и избежать дестабилизации Иордании и Ливана.

Zdroj: http://www.czech.mid.ru/press-rel/hot_569.htm

- Už 200 tisíc lidí zemřelo. Je třeba organizovat boj proti hrozbě, kterou představuje Islámský stát v Iráku a Levantě, a vyhnout se destabilizaci Jordánska a Libanonu.
- Už 200 tisíc lidí zemřelo. Je třeba organizovat boj proti hrozbě, kterou představuje ISIL, a vyhnout se destabilizaci Jordánska a Libanonu.
- Už 200 tisíc lidí zemřelo. Je třeba organizovat boj proti hrozbě, kterou představuje Islámský stát, a vyhnout se destabilizaci Jordánska a Libanonu.
- Other: _____

Jakým způsobem nejčastěji překládáte ruské zkratky ve funkci vlastních názvů organizací?

např. ОДКБ = Организацию Договора о коллективной безопасности (neptám se na správný překlad této konkrétní zkratky, ale na překlad tohoto typu zkratek obecně)

- transliterace (např. ODKB)
- překlad nezkráceného názvu (např. Organizace Smlouvy o kolektivní bezpečnosti)
- zkrácený název v češtině (např. OSKB)
- transplantace z angličtiny (např. CSTO)
- Other: _____

Jakým způsobem nejčastěji překládáte ruské zkratky ve funkci vlastních názvů firem a společností?

např. МТЗ = Минский тракторный завод (neptám se na správný překlad této konkrétní zkratky, ale na překlad tohoto typu zkratek obecně)

- transliterace (např. MTZ)
- překlad nezkráceného názvu (např. Minský traktorový závod)
- zkrácený název v češtině (např. MTZ)
- transplantace z angličtiny (např. MTW)
- Other: _____

Jaké tištěné slovníky či internetové servery/ zdroje při překladu zkratky používáte?

- sokr.ru
- gramota.ru
- yandex.ru
- ruscorpora.ru
- Slovník zkratk a zkratkových slov v současné ruštině, M. Vágnerová
- ruské výkladové slovníky
- rusko-české a česko-ruské překladové slovníky
- Other: _____

V kterém jazyce se podle vaší zkušenosti zkratky používají častěji?

- ruština
- čeština